

Natur & miljø

1.2025 | Et magasin fra Naturvernforbundet

Miljøvalg
2025

GRATIS

BLOMSTERFRØ

Hjelp naturens superhelter!

FÅ GRATIS BLOMSTERFRØ PÅ
WWF.NO/BLOMST

SCAN QR-KODEN
MED DIN MOBIL

Aktuelt

4 – Folket ville ikke ofre fjellet for penger. Kjærligheten til naturen ble satt høyst.

Helene Ødven, nestleder i Naturvernforbundet

- 4** Vindkraft nedstemt
- 5** I friluft på festning
- 17** Stå opp!
- 18** Bremses naturvernet
- 22** Fortsatt fjordforviklinger
- 24** Ikke over for Oslofjorden
- 26** Forbruker stadig mer
- 29** Trumps miljøkutt
- 36** Fjelllets lille sjarmør

Faste spalter

- 6** Leder
- 32** Naturflukt
- 43** Leders hjørne
- 44** Organisasjonsspalten
- 48** Tilbakeblikk
- 49** Tegneserier
- 49** Quiz

Tema

Foto: Daderot

8 Valg 2025 – Hvem har best miljøpolitikk?

39

Fjellreven var offer for en menneskeskapt krise. Økosystemet var kommet i ulage, og når skjevhetene er menneskeskapt, må vi hjelpe til for å rette det opp igjen.

Kjell M. Derås, fjellrevforkjemper i Naturvernforbundet

Førsteside

Design: Eivind Stoud Platou/Handverk

Her er DNT-hytta Skavlabu, med en montasje av vindturbiner gjort etter planene fra Norsk Vind. Nå er planene stoppet.

Fotomontasje: Bergen og Hordaland Turlag

Klart nei til vindkraft i Stølsheimen

En folkeavstemning i lille Modalen kommune satte spikeren i kista for et stort vindkraftanlegg i den vestlige delen av Stølsheimen.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvernforbundet.no

Et stort vindkraftanlegg var planlagt i den vestlige delen av Stølsheimen, i fjellene nord for Modalen. Kommunen, som er Norges nest minste med 392 innbyggere, bestemte seg for å legge ut planene for rådgivende folkeavstemning. Og resultatet ble temmelig klart, selv om utbyggerne lokket med både bedre vei, arbeidsplasser, avslag på strømpris og penger i kommunekassa. Over 70 prosent av de stemmeberettigede innbyggerne stemte nei til planene.

Enstemmig

Et enstemmig kommunestyre fulgte resultatet fra folkeavstemningen, og avviste vindkraftplanene i april i år. Det gjør at denne delen av Stølsheimen fortsatt vil være tilgjengelig for friluftsliv, og at det ikke vil bli bygd et stort nettverk med anleggsveier for å bygge og drifte vindkraftanlegget.

– Folket ville ikke ofre fjellet for penger. Kjærligheten til naturen ble satt høyest. Dette er et verdivalg, sier Helene Ødven, nestleder i Naturvernforbundet. Hun er en av dem som har fulgt prosessen siden starten.

Naturundersøkelser

Stølsheimen er et mye brukt utfartsområde for innbyggerne i Nordhordland. Et stinett gjør det fremkommelig, og DNT-hytta Skavlabu ligger midt i området som var foreslått utbygd. Ett naturreservat, skogvernområdet Otterstadstølen, ligger også svært nær planområdet.

Det er betydelige naturverdier i området, selv om det ikke er vernet. De aller fleste vassdragene her er utbygd til vannkraft, så det er gjort betydelige inngrep nær planområdet. Men likevel fant Biofokus 30 rødlistede arter og seks rødlistede naturtyper. «Anleggsveier og vindturbiner vil berøre store områder, som vil føre til at den intakte fjellnaturen brytes opp», oppsummerer Biofokus i sin rapport.

– Det er utrolig viktig å være naturens stemme, sier Ødven.

– Næringslivsinteressene er veldig sterke. Og det er en gang sånn at det er lov å foreslå tiltak, og da må det være noen som tar imot.

– Det er utrolig viktig å være naturens stemme, sier Helene Ødven, nestleder i Naturvernforbundet.

Foto: Sveinung Skjong-Arnestad

Bred allianse

Det er en bred allianse av organisasjoner som har vært med på å stanse planene, helt siden de ble lansert i 2018. Bergen og Hordaland Turlag, Birdlife, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Norges Miljøvernforbund og Motvind er blant disse. Folkemøter, støttmarsjer, filmer, møter, befaringer og debatter har beredet grunnen for å ta vare på naturen. Den lokale aksjonsgruppa Folk for Fjella har også vært viktig. Mye av arbeidet har vært koordinert gjennom Forum for natur- og friluftsliv. ■

Naturglededag i Elverum for store og små

Søndag 25. mai arrangerte Sør-Østerdal lokallag som tradisjonen tro sin naturglededag på Christiansfjeld festning i Elverum. Dagen har de arrangert siden 2016, med populære aktiviteter der store og små kan lære og oppleve noe nytt sammen.

Tekst: SARA ANDERSEN VÅGENES
redaksjonen@naturvernforbundet.no

– Det tror jeg er den viktigste måten å bli glad i naturen på. Ikke bare opplevelser, men også det å få kunnskap. Kjenner vi igjen artene, trekkfuglene og småfuglene, så blir vi mer glad i naturen og mer interessert i å ta vare på den.

Det sier lokallagsleder for Naturvernforbundet i Sør-Østerdal, Per Ivar Kvammen, om naturglededagen. I løpet av dagen fikk de rundt 100 fremmøtte blant annet snekre fuglekasse, gå natursti på jakt etter dyrefigurer i skogen, smake på spiselige vekster, og gå på «skattejakt» etter forskjellige planter, mose, lav og bregner som ble brukt i en felles utstilling barna laget.

Det største trekkplasteret var som tidligere år merking av fugler som løvsangere, der barna fikk hjelpe den ornitologiske foreningen Birdlife med arbeidet. Først ble det spilt av fuglesang for å lokke dem frem, før fuglene ble fanget i nett, merket, studert og sluppet fri igjen. Ifølge Per Ivar er det alltid noe av det mest populære, og ungene kommer løpende når en ny fugl blir fanget i nettet for å se, høre og kjenne på fuglen før den slippes ut på nytt.

Naturkunnskap til glede

Men det var ikke bare fugl som sto på programmet. På festningen er det også en dam med salamandere og andre smådyr, som ble fanget og ble del av et lite «akvarium» i løpet av dagen. Her fikk ungene se og lære mer om salamandere, øyenstikkere, vårfluer og andre dyr som lever i og rundt vannet. En av

Trond Berg fra Birdlife Elverum merker en løvsanger. Spennende å følge med på for store og små.

Foto: Per Ivar Kvammen

Fakta

Friluftslivets år

- Markeret i 2025 av Norsk Friluftsliv og andre friluftsansjoner, med støtte fra Miljødirektoratet.
- Naturvernforbundets lokal- og fylkeslag inviterer til friluftaktiviteter over hele landet for å spre kunnskap, friluftsglede og engasjement for å ta vare på naturen.
- Fylkes- og lokallag kan søke aktivitetsmidler og få materiell. Se mer på naturvernforbundet.no

Per Ivars hjertesaker er økt naturkunnskap hos barna, og han sier at ungene er nysgjerrige og veldig flinke til å lære å kjenne igjen ulike arter – kanskje til og med flinkere enn de fleste voksne.

Lokallaget er heldige og har både pensjonerte geologer, botanikere, biologer og lærere som er glad i å formidle og lære bort. Gjennom årene har lokallagsstyret også fått flere med på laget. I år deltok både Natur og Ungdom, Birdlife, Hedmark Jeger og Fisk, og Sopp- og Nyttevekstforeningen med stands,

aktiviteter og frivillige. Nyttevekstforeningen hadde stand der en kunne smake på ulike spiselige vekster og mat som brennelseuppe, og lære om nyttige arter å sanke.

Mer tilgjengelig

De første par årene ble naturglededagen arrangert i et skogsområde utenfor byen. Lokallaget bestemte seg for å flytte det til festningen i sentrum for å gjøre det mer tilgjengelig for alle, også de uten bil. Dette, sammen med aktiv promotering i lokalmiljøet, har økt deltakelsen på dagen. I forkant av årets naturglededag ble arrangementet promotert i kommunen sin kulturkalender, som en felles aktivitet i Barnas Turlag, og omtalt i lokalavisen. Lokallaget besøkte også klassene på det lokale læringscenteret for flyktninger og asylsøkere, for å fortelle om naturglededagen og invitere elevene personlig til arrangementet sammen med venner og familie. ■

Vil du lese våre tips til et naturvennlig friluftsliv? Skann koden og les mer på naturvernforbundet.no

Alternative fakta

Kristian Skjellum Aas
Redaktør,
Natur & miljø

Vi vedtar politikk på tvers av fakta-grunnlaget vi har – fordi vi synes det bør være sånn, eller tjener på at det er sånn.

DET ER DÅRLIGE TIDER for fakta og kunnskap. President Donald Trump i USA har gått til krig mot forskning. Alt som handler om klima, miljø eller sosial ulikhet, skal bort fra budsjetter, fra offisielle nettsteder og fra fremtidige forskningsprosjekter. Det er en sensurvirksomhet som savner sidestykke i vestlige demokratier, og som truer med å gjøre oss alle dummere.

I Norge er vi heldigvis forsvarere av fakta og kunnskap. Våre myndigheter struper ikke tilgangen til forskningsmidler fordi de ikke liker konklusjonene som kommer, forutsetningene som legges inn eller ordene i søknaden. Det kan gjøre norske – og andre europeiske – forskningsmiljøer sterkere internasjonalt. Norge bør gripe muligheten til å invitere sensurerte forskere, fra USA og andre land, hit.

Men det betyr ikke at norsk politikk alltid tar hensyn til fakta og kunnskap. Alle samfunn har sine blindsoner, og Norge er intet unntak. Vi vedtar politikk på tvers av faktagrunnlaget vi har – fordi vi synes det bør være sånn, eller tjener på at det er sånn. Noen eksempler:

1. Norsk olje er klimavennlig

Vi vet jo at det ikke er klimavennlig å brenne olje – og at nesten alle utslippene kommer når den forbrennes, ikke når den utvinnes. At Norge er ganske flinke på å slippe ut lite når vi utvinner oljen betyr svært lite for det globale miljøet. De store utslippene kommer ved bruk. Vi er heller ikke de som utvinner olje med lavest utslipp, selv om vi liker å hevde det. Så nei, olje er ikke klimavennlig. Uansett. Selv om den er norsk.

2. Fly er distriktspolitikk – alltid

I annerledeslandet Norge er det fly som regnes som distriktspolitikk. Men flyene kan ikke stoppe på vei

mellom storbyene – det kan tog og buss. Hadde flytrafikken mellom Oslo og Bergen/Trondheim blitt erstattet av en moderne jernbane, ville det kunne gi en enorm forbedring i transporttilbudet for distriktene i Sør-Norge, som i dag er «flyover country». Samtidig hadde vi kuttet energiforbruk og utslipp. 30-40 direktefly daglig mellom Oslo og de andre større byene er hverken god distriktspolitikk eller miljøpolitikk.

3. Det er klimavennlig å hogge skog

Det meste av karbonlagringen i skogen skjer i jordsmonnet. Når skogen hogges, frigjøres mye av dette – og du får utslipp av klimagasser. Derimot er skognæring og myndigheter svært ivrige med å fremholde nettopp skogbruket som en del av løsningen i klimakampen – på grunn av den relativt lille andelen karbon som bindes i selve treverket.

4. Det er klimavennlig å bruke fornybar energi til å utvinne olje og gass

Si nå at vi faktisk bygger ut Davvi, og flere andre store vindkraftprosjekter i Finnmark (det skal vi ikke, men tenk det likevel). Hva er det da luredt å bruke den energien til? I prosjektet som nå er bekreftet av Stortinget, skal denne strømmen brukes til å produsere olje og gass – akkurat de energiformene som vi skal produsere fornybar energi for å erstatte! Da får vi en dobbelt negativ miljøeffekt – både ødelagt natur og større klimagassutslipp.

Dette er tiltak som er lønnsomt på kort sikt for en eller annen mektig aktør – og derfor blir regnet som fakta, selv om det ikke er det. Vi bør selvfølgelig riste på hodet over aktører som ikke forholder seg til fakta og kunnskap. Men samtidig bør vi ta en liten titt i speilet. ■

**Natur
& miljø**

Utgiver:
Naturvernforbundet
Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge.
Telefon 23 10 96 10
Telefaks 23 10 96 11
E-post: redaksjonen@naturvernforbundet.no

Redaktør:
Kristian Skjellum Aas
ka@naturvernforbundet.no
Journalist: Tor Bjarne Christensen
tbc@naturvernforbundet.no
Journalist: Rikke Agerup
ra@naturvernforbundet.no

Annonser: Salgsfabrikken, tlf 919 03 867
Layout: Ketill Berger, Film & Form
Trykkeri: Ålgård Offset AS

Abonnement:
Første år: 195,-
Bedrifter/institusjoner: 700,-
Enkeltpersoner: 360,-
Bestilles hos medlem@naturvernforbundet.no
Naturvernforbundet innestår ikke for miljøvennligheten til de bedrifter, tjenester eller produkter som det annonseres for i Natur & miljø.

 Naturvernforbundet

 Fagpressen

 **TRYKT I
NORGE**
NO - 4660

 SVANEMERKET
Trykkeri
2041 0652

SUF Stavanger Urban Folkehøgskole

Aktivisme & kreativitet Skuespill og samspill

Art & aktivisme Slow fashion & søm

Programmering & utvikling Surf & Klatring

Innholdsproduksjon & SoME Sjonglering

Tradisjonshåndverk Yoga & Friluftsliv

Norwegian Language & Culture

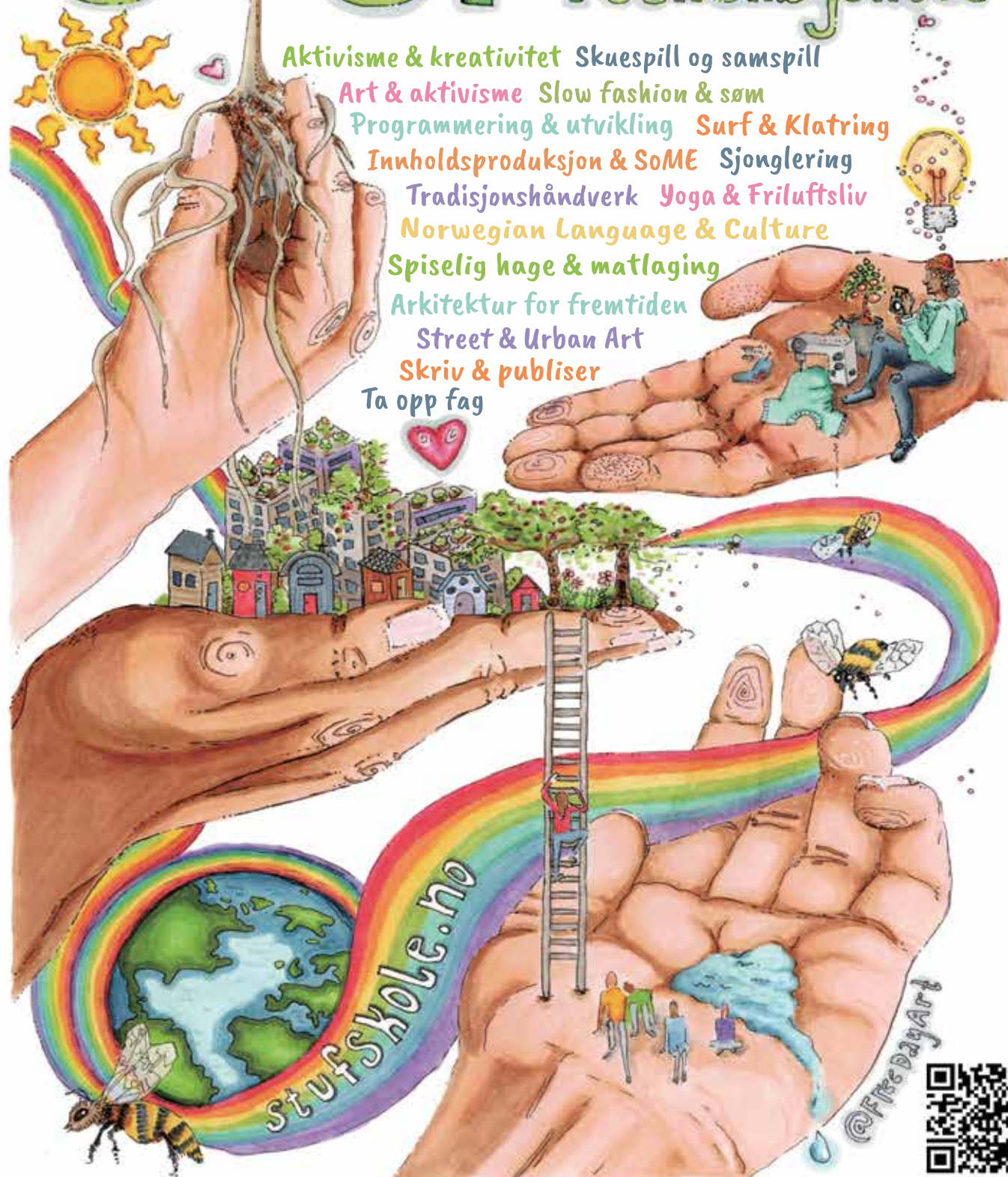
Spiselig hage & matlaging

Arkitektur for fremtiden

Street & Urban Art

Skriv & publiser

Ta opp fag

Hvem har best miljøpolitikk?

Fire av de minste partiene har den beste miljøpolitikken, mens de største partiene kommer dårligst ut. Det viser Naturvernforbundets ferske partiguide for stortingsvalget 2025.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Går det norske oljeeventyret mot slutten? Skal mer natur bygges ned med vindkraft? Vil politikerne gjøre det som skal til for å redde Oslofjorden? Skal det innføres forbud mot gravedumping og flatehogst i naturskoger, og skal vi si nei til bygging av flere hyttebyer?

Det er mange og store spørsmål på dagsordenen fremfor høstens stortingsvalg. For å hjelpe velgere som sliter med å få oversikt over hva de ulike partiene mener om viktige miljøraker, har Natur & miljø bedt partiene om svar. Resultatet kan du lese i denne utgaven, hvor vi kan presentere Naturvernforbundets partiguide.

Klima- og naturkrise

Behovet for kraftfulle miljøpolitiske grep har neppe vært større enn nå. Den globale temperaturen var i fjor 1,56 grader over førindustriell tid, ifølge beregninger Universitetet i Bergen og Bjerknessenteret nylig gjorde

for bladet Energi og Klima. Ekstremvær forårsaker lidelser verden over, og klimaendringene rammer også Norge med regnskyll, tørke og vær som gjør stor skade. Verdens naturlige økosystemer er under sterkt press med drastiske reduksjoner i bestandene av

7. Verne 30 prosent av landområdene i Norge innen 2030.*

								
✓	✓	✓	—	✓	—	✓	—	X

✓ = ja, — = delvis, X = nei. * Full spørsmålsformulering i tabell side 12-15.

miljøpolitikk?

insekter, fugler, pattedyr og en rekke andre artstyper, ifølge FNs naturpanels rapporter. I Norge fortsetter hogsten i gamle natursko-ger, og nedbygging truer sårbar natur, både på fjellet og langs kysten.

Når vi 2030-målene?

Det er situasjonen fremfor høstens stortingsvalg, som vil bli avgjørende for om Norge skal greie å nå målene i Parisavtalen og FNs naturavtale. I disse avtalene har verdens land blitt enige om en lang rekke mål og tiltak for å få ned utslipp, stanse artstap og verne natur. Mange av målene har en tidsfrist i 2030. Da skal Norge ha redusert klimagassutslippene med minst 55 prosent, og 30 prosent av land- og havområder skal være vernet.

Hvordan ligger vi an til å nå disse målene? Vi spør Naturvernforbundets fagsjef Holger Schlaupitz, som har lang fartstid i organisasjonen og følger politikken tett. Han slår fast at det trengs en kursendring.

– Vi kommer ikke i mål uten en bedre miljøpolitikk, sier Schlaupitz.

– For det første er vi langt unna å nå målene i naturavtalen. Det såkalte omstillingsmålet i Hurdalsplattformen om å redusere innenlandske klimagassutslipp med 55 prosent, er også i det blå. Men Norge er gode på å inngå forpliktende avtaler med smutthull, noe som gjør at vi på klimaområdet kan fortsette å kjøpe oss fri gjennom kvoter, sier Schlaupitz.

Naturvernforbundets partiguide 2025

Det er andre gang at Natur & miljø i samarbeid med Naturvernforbundets fagavdeling lager en partiguide. Partiene har måttet svare «ja» eller «nei» til 44 konkrete miljøpolitiske grep. Hvis standpunktet ligger et sted i midten, har de kunnet svare «delvis». Spørsmålene er formulert med utgangspunkt i Naturvernforbundets politikk, og vi har også tatt med innspill fra andre miljøorganisasjoner. Vi har vurdert alle svarene, og noen steder har vi måttet endre dem i tråd med kommentarer partiene selv har gitt. Etter hvor god miljøpolitikken er, har partiene fått rødt, gult eller rødt lys.

Her er de samlede resultatene for partiene:

● Grønt lys: MDG, SV, Rødt og Venstre

● Gult lys: KrF og Ap

● Rødt lys: Sp, Høyre og Frp

Undersøkelsen viser at de to tradisjonelle styringspartiene Høyre og Arbeiderpartiet begge ligger i nedre sjikt sammen med store partier som Senterpartiet og Fremskrittspartiet. Partiene med den mest ambisiøse miljøpolitikken – Venstre, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet de Grønne og Rødt – har bare 20 prosent av plassene i dagens styring, og på gjennomsnittet av meningsmålinger for mai ligger de an til å få 17 prosent av stemmene, ifølge nettstedet Poll of polls.

– Hva sier denne partiguiden om hvor viktig miljø og klima er for partiene i forkant av høstens valg?

– Vi ser fortsatt et tydelig skille mellom partier som har miljøbevisste velgere som viktig målgruppe, og andre partier. For noen er det åpenbart viktig å ha en ambisiøs miljøpolitikk for å vinne velgere. Men for sty-

10. Fiskeoppdrett må skje i lukkede anlegg uten forurensning, rømming og sykdomsspredning.*

								
✓	✓	X	X	✓	X	–	X	–

✓ = ja, – = delvis, X = nei. * Full spørsmålsformulering i tabell side 12-15.

Skal vi slutte å lete etter mer olje og gass og legge en plan for utfasing av petroleumsvirksomheten? Fire grønne partier sier ja, men Ap, Høyre, Sp og Frp sier nei. Bildet er fra klimademonstrasjon på Youngstorget i Oslo i 2024.

Foto: Naturvernforbundet

ringspartiene Ap og Høyre er det mye som skal avveies opp mot andre samfunnshensyn, og da vannes politikken ut, sier Schlaupitz.

Vern, klima, olje og forbruk

I undersøkelsen ba vi partiene ta stilling til en rekke mål og tiltak for å styrke naturvernet og klimapolitikken, blant annet rettsvern for naturen, vern av sårbare områder, strengere krav til utbygging og arealbruk, samt reduksjon av klimagassutslipp og forbruk. Tiltakene spenner fra vern av myr, strandsoner og havområder til innføring av miljøavgifter, redusert kjøttforbruk, utfasing av olje og gass, og økt satsing på tog og solkraft.

– Hva er de mest interessante funnene i undersøkelsen?

– Det store bildet er stabilt over tid. Straks politikken kan gå ut over næringsinteresser, blir det et tydelig skille mellom partiene. Ellers er det greit å registrere at enøk-tiltak og solkraft på bygg er lite kontroversielt, uten at det har resultert i så mye handling til nå. Det er også solid flertall for å satse på naturrestaurering. Vi ser en viss forskjell

12. Innføre nasjonalt forbud mot etablering av nye hyttefelt.

								
✓	✓	X	X	✓	X	–	X	X

✓ = ja, – = delvis, X = nei. * Full spørsmålsformulering i tabell side 12-15.

i synet på motorveibygging, der Ap og Sp viser en noe mer grønn holdning enn hva Høyre og Frp står for. Det er også en nyanseforskjell i petroleumspolitikken, sier Schlaupitz.

Avhengig av grønne partier

Schlaupitz mener det er en utfordring i norsk politikk at styringspartiene ikke har bedre miljøpolitikk.

– Frp har alltid prestert dårlig på miljø og viser ingen tegn til forbedring. Meningsmålingene her og nå tyder på at ingen statsminister får flertall uten støtte fra ett eller flere av de partiene som får grønt lys i denne

undersøkelsen. Derfor er det viktig at disse partiene øker oppslutningen sin og dermed får større tyngde i eventuelle forhandlinger om regeringsmakt etter valget. Samtidig vil det være bra om partier med et felles verdigrunnlag på miljø finner sammen og kan utnytte styrken sin til å dytte politikken i riktig retning, sier Schlaupitz.

– Hvordan kan velgerne bruke denne partiguiden?

– Guiden gir et godt bilde av om partiene har en god, middels eller dårlig miljøpolitikk, basert på et betydelig antall spørsmål som knyttes til politikk som Naturvernforbundet og flere andre miljøorganisasjoner er opptatt av. Konklusjonen er at det er fire partier som får grønt lys. Guiden gir imidlertid velgerne mulighet til å gå mer i dybden ved å se hvordan partiene svarer på hvert enkelt spørsmål. Det kan være til hjelp for miljøbevisste velgere som sliter med å bestemme seg for hvilket parti de vil stemme på. Velgerne kan også bruke guiden til å tenke over om partiet de vurderer å stemme på, vil møte stor motstand i miljøpolitikken hos samarbeidende partier, sier Schlaupitz. ■

39. Stanse all naturødeleggende vindindustri.*

								
✓	✓	X	X	✓	–	–	X	✓

✓ = ja, – = delvis, X = nei. * Full spørsmålsformulering i tabell side 12-15.

Naturvernforbundets partiguide 2025

Undersøkelse av partienes miljøpolitikk etter tema

	Samlet resultat	Natur	Samferdsel	Klima og energi	Forbruk
 MDG		✓	✓	✓	✓
 Rødt		✓	✓	✓	✓
 SV		✓	✓	✓	✓
 V		✓	—	✓	✓
 KrF		—	—	✓	✓
 Ap		X	X	—	—
 Sp		X	X	—	—
 H		X	X	X	X
 Frp		X	X	X	X

Naturvernforbundets partiguide, stortingsvalget 2025. Gjennomsnittlige resultater for politikkområdene natur, samferdsel, klima og energi og forbruk. ✓ = grønt lys (bra), — = gult lys (middels) og x = rødt lys (dårlig). Snittresultat og trafikklens grønt, gult og rødt gitt med tyngre vektning av temaene natur og klima og energi. Undersøkelsen bygger på partienes egne svar på 44 spørsmål om miljøpolitikk i perioden 23. april - 14.mai 2025. Undersøkelsen er laget av fagbladet Natur & miljø i samarbeid med Naturvernforbundets fagavdeling.

Fire grønne partier på topp

Miljøpartiet de Grønne, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Venstre kommer best ut i Naturvernforbundets partiguide, alle med grønt lys.

Dette er partier som ønsker å verne naturen, stanse letingen etter petroleum, lage plan for sluttfasen i norsk olje- og gassvirksomhet, satse på tog, ha solkraft på tak og redusere forbruket. I undersøkelsen har partiene på Stortinget svart «ja», «nei» eller «delvis»

til 44 miljøsaker. Partiene har blitt vurdert og har fått grønt, gult eller rødt lys etter hvor god miljøpolitikk de har. Det er ikke mye som skiller MDG, SV og Rødt, som alle har svart ja på 43 av 44 spørsmål. Venstre har 34 ja og har kun svart nei på fire spørsmål.

Ap på grensen til rødt lys

I midten med gult lys finner vi Kristelig Folkeparti og Arbeiderpartiet. Av disse to partiene skårer KrF vesentlig bedre enn Ap, som ligger på grensen til rødt lys. Begge partier har svart ja til flere viktige miljøsaker, men

det er også en del nei, særlig hos Ap som sier nei til 20 av sakene.

Nederst ligger Senterpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet. Av de tre kommer Sp best ut, med ja til 11 saker og nei til 21. I vår undersøkelse er det ikke stor forskjell på miljøpolitikken til Høyre og Frp, som vender tommelen ned til henholdsvis 28 og 29 av miljøsakene.

Se egen tabell med full oversikt over partienes svar på alle spørsmålene på side 12-15. ■

Oslofjorden er syk og trenger omfattende tiltak for å komme på fote. Det er bred politisk støtte til storsatsning på å redusere utslipp og innføre fiskeforbudssoner, ifølge Naturvernforbundets partiguide.

Foto: Arnel Ramic/Istockphoto

Bred støtte til viktige miljøsaker

Frisk Oslofjord, oljefritt Lofoten, energisparing, solkraft på tak og restaurering av ødelagt natur er blant sakene det er flertall for på Stortinget, ifølge Naturvernforbundets partiguide 2025.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundets partiguide viser at det er flertall for en rekke viktige miljøsaker på Stortinget. Vi har spurt partiene om å svare «ja», «nei» eller «delvis» til 44 konkrete miljøsaker innen temaene natur, klima og energi, samferdsel og forbruk. Ti av dem har et bredt flertall bak seg på dagens Storting, mens det for 13 av sakene ikke er noe klart flertall, fem av disse heller mot ja, tre mot nei. 21 av sakene har flertallet mot seg.

Sakene med bred støtte
Kampen for et oljefritt Lofoten, Vesterålen og Senja er en av de største miljøkonfliktene i Norge. Saken ble vunnet i 2019, da Arbeiderpartiet snudde og miljøbevegelsen kunne feire en av

sine største seiere. Nå har saken igjen kommet på dagsordenen, etter at Høyres landsmøte i mars gikk inn for å bore etter olje i de unike og sårbare områdene. Partiguiden viser imidlertid at flertallet vil ha området oljefritt og at Høyre kun har Fremskrittspartiet med seg.

Etter nedslående nyheter om krise i Oslofjorden etter årtier med overfiske, kloakkutslipp og avrenning, har det kommet forslag om omfattende tiltak for å redde fjorden. Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet har foreslått store nullfiskesoner, og det er behov for å redusere utslippene fra kloakk, industri og landbruk. Partiguiden viser at alle partiene er for noen soner med fiskeforbud, og det er full støtte til storsatsning på utslippskutt. Det er også flertall for restaurering av ødelagte økosystemer,

Naturvernforbundets partiguide

		✓ = Ja (bra) — = Delvis (middels) X = Nei (dårlig)
Nr	Spørsmål	
1	Styrke naturens rettsvern ved å etablere ordning som gjør det enklere og rimeligere å prøve miljøsaker for retten.	
2	Sikre beskyttelsen av vernede vassdrag og hindre kraftutbygging der	
3	Stille krav om at naturkartleggingene i forkant av utbygginger og hogst utføres av kvalifiserte og uavhengige aktører.	
4	Sikre vernet av strandsonen, kantsoner langs vassdrag, myr og andre verdifulle naturtyper gjennom styrking av plan- og bygningsloven.	
5	Innføre arealnøytralitet i kommende stortingsperiode som prinsipp for all arealplanlegging i Norge med krav om planvask i alle kommuner.	
6	Styrke statsforvalterens rolle i kommunal og regional planlegging for å ivareta miljøhensyn i utbyggingsaker.	
7	Verne 30 prosent av landområdene i Norge innen 2030 i tråd med den internasjonale naturavtalen. Vernet skal være representativt.	
8	Starte restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer på land, i elver og innsjøer, langs kysten og i havet innen 2030 i tråd med den internasjonale naturavtalen.	
9	Etablere en ny marin verneplan for norske havområder i tråd med forpliktelser i den globale naturavtalen, som skal sikre minst 30 prosent marint vern innen 2030.	
10	Fiskeoppdrett må skje i lukkede anlegg uten forurensning, rømming og sykdomspredning, uten tap av natur og på ressurser som ikke skader naturmangfoldet.	
11	Stanse torskeoppdrett da risikoen for rømming, gyting og dermed villtorsken er for høy.	
12	Innføre nasjonalt forbud mot etablering av nye hyttefelt.	
13	Innføre forbud mot dumping av gruveavfall i sjø.	
14	Innføre forbud mot flatehogst i naturskogene inntil naturverdiene der er kartlagt og permanent vern er avklart.	
15	Innføre forbud mot nedbygging av myr.	
16	Forby utvinning av havbunnsmineraler i Norge inntil vi har tilstrekkelig kunnskap om havmiljøet.	
17	Innføre de foreslåtte nullfiske-sonene i Oslofjorden i ti år i tråd med forslag fra Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet.	
18	Iverksette storsatsing for å redusere utslipp fra kloakk, industri og landbruk til Oslofjorden, herunder nitrogen og miljøgifter.	

bedre togtilbud og tog til kontinentet, strømsparing i bygg og utbygging av solkraft på bygg, infrastruktur og grå arealer, for å nevne noen av sakene. Se egen sak med hele ja-lista.

Klart flertall mot
Av de 44 miljøsakene i undersøkelsen er det flertall mot 21. Blant dem er krav om fiskeoppdrett i lukkede anlegg og forbud mot torskeoppdrett. Det er heller ikke flertall for å forby dumping av gruveavfall i sjøen, eller for å stanse flatehogst i naturskogene

før naturverdiene er kartlagt. Forslaget om å forby utvinning av havbunnsmineraler i påvente av mer kunnskap om havmiljøet, har også flertallet mot seg. Undersøkelsen viser også motstand mot flere klimapolitiske tiltak. Det er ikke flertall for å stanse nye letelisenser for olje og gass, eller for å lage en plan for å avslutte petroleumsvirksomheten, selv om Klimautvalget 2050 anbefaler en slik plan. Økt flypassasjeravgift og miljøavgift på cruiseturisme får heller ikke støtte, og det samme gjelder for-

– stortingsvalget 2025								
 Rødt Rødt	 Sosialistisk Venstreparti	 Arbeiderpartiet	 Senterpartiet	 Miljøpartiet de Grønne	 Kristelig Folkeparti	 Venstre	 Høyre	 Fremskrittspartiet
✓	✓	X	X	✓	–	✓	X	X
✓	✓	–	–	✓	–	✓	–	–
✓	✓	–	–	✓	✓	✓	✓	–
✓	✓	–	X	✓	✓	✓	X	–
✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	X
✓	✓	X	X	✓	–	✓	X	X
✓	✓	✓	–	✓	–	✓	–	X
✓	✓	✓	✓	✓	–	✓	✓	X
✓	✓	✓	–	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	X	X	✓	X	–	X	–
✓	✓	X	X	✓	X	–	X	X
✓	✓	X	X	✓	X	–	X	X
✓	✓	X	X	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	X	X	✓	X	✓	X	X
✓	✓	✓	–	✓	✓	✓	–	X
✓	✓	X	X	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	–	–	✓	✓	✓	–	–
✓	✓	–	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Naturvernforbundets partiguide, stortingsvalget 2025. Undersøkelsen bygger på partienes egne svar på 44 spørsmål om miljøpolitikk i perioden 23. april - 14. mai. Partiene har svart «ja» (grønt), «nei» (rødt) eller «delvis» (gult). Noen steder har vi justert svaret ut fra partienes egne kommentarer til spørsmålene. Undersøkelsen er laget av fagbladet Natur & miljø i samarbeid med Naturvernforbundets fagavdeling.

10 miljøsaker med klart flertall på Stortinget

Naturvernforbundets partiguide 2025 viser at det er klart flertall på dagens Storting for disse miljøsakene.

Sak	Ja	Delvis	Nei
1. Starte restaurering av minst 30 prosent av arealene med forringede økosystemer på land, i elver og innsjøer, langs kysten og i havet innen 2030 i tråd med den internasjonale naturavtalen.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, V og H	KrF	Frp
2. Iverksette storsatsing for å redusere utslipp fra kloakk, industri og landbruk til Oslofjorden, herunder nitrogen og miljøgifter.	Rødt, SV, Sp, MDG, KrF, V, H, Frp	Ap	
3. Forbedre togtilbudet med flere togsett for langdistansetrafikk i Norge og bedre togforbindelse til kontinentet	Rødt, SV, Sp, MDG, KrF, V, H	Ap, Frp	
4. Opprettholde Norges forpliktende samarbeid med EU i klimapolitikken.	Rødt, SV, Ap, MDG, KrF, V, H	Sp	Frp
5. ikre virkemidler som realiserer karbonfangst og -lagring for utslipp fra sementindustrien.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, KrF, V, H	Frp	
6. Holde Lofoten, Vesterålen og Senja fri for utvinning av olje og gass.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, KrF, V	H, Frp	
7. Lage en opptrappingsplan for klimafinansiering til utslippskutt og klimatilpasning i land i sør, i tråd med vårt globale klimaansvar.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, KrF, V	H	Frp
8. Spare minst 10 terawattimer (TWh) strøm i eksisterende bygg innen 2030.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, KrF, V	H, Frp	
9. Sørge for utstrakt bygging av solkraft på bygg, infrastruktur og grå arealer.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, KrF, V, H	Frp	
10. Innføre flere produsentansvar for produkter som selges i Norge for å redusere miljøbelastningen.	Rødt, SV, Ap, Sp, MDG, KrF, V, H	Frp	

slaget om å forby nye hyttefelt av hensyn til naturinngrep. Når det gjelder vindkraft, er det ikke flertall for å begrense utbygging til mindre anlegg i allerede industrialiserte områder.

Saker som kan helle begge veier

Partiguiden viser at det er flere saker som kan helle begge veier, og for fem av sakene heller flertallet i favør av natur og klima. Et flertall av partiene er i hovedsak positive til å verne 30 prosent av både land- og havområder innen 2030, slik Norge har forpliktet seg til gjennom den globale naturavtalen. Det er også utbredt støtte til å forby nedbygging av myr, som er blant Norges mest truede naturtyper og viktig som karbonlager. Flere partier ønsker dessuten at knappe ressurser som biomasse og kraft skal brukes der de gir størst miljø- og samfunnsnytte, noe som kan styrke energieffektivitet og bærekraft i overgangen til et lavutslippssamfunn.

Slik lagde vi partiguiden

Naturvernforbundets partiguide 2025 viser partienes miljøpolitikk og er laget av Natur & miljø redaksjon i samarbeid med Naturvernforbundets fagavdeling.

Undersøkelsen består av 44 spørsmål basert på saker som er viktig for Naturvernforbundet, og med innspill fra andre miljøorganisasjoner. Undersøkelsen ble sendt til partier på Stortinget med representasjon fra alle landsdeler. Svarene kom i perioden fra 23. april til 14. mai 2025. Det var kun mulig å svare «ja», «nei», «delvis» eller «vet ikke», men partiene kunne også gi utfyllende kommentarer. I noen tilfeller har kommentarene bidratt til at vi har måttet endre besvarelsen.

På hvert spørsmål ga vi 10 poeng til «ja», mens «nei» og «vet ikke» fikk 0 poeng. For «delvis» ga vi i utgangspunktet 5 poeng. Noen steder har

Partiene er også positive til å fjerne merverdiavgiften på reparasjoner og reservedeler til klær, sko, elektronikk og andre forbruksvarer. Dette kan stimulere til mer gjenbruk og mindre bruk og kast. Selv om ingen av disse forslagene har et klart flertall, har flere partier svart at de delvis er for disse sakene, i tillegg til at flere gir full støtte.

Det er særlig partiene til venstre og i sentrum som trekker opp støtten, mens motstanden i hovedsak kommer fra Frp og Høyre, ofte med følge av Senterpartiet og Arbeiderpartiet.

Stortingsvalget avgjør

Det er imidlertid verdt å huske at partiene stemmer i blokker, og at det ikke er gitt at en sak blir vedtatt eller nedstemt selv om den har et flertall bak seg på Stortinget. Dessuten vil stortingsvalget kunne endre sammensetningen på Stortinget og påvirke hvilke saker som har flertallet bak seg. ■

partienes kommentarer gjort at vi har måttet bruke skjønn ved poenggivingen, og da har vi i noen tilfeller gitt 2,5 og 7,5 poeng.

Spørsmålene er kategorisert i fire hovedtema; «natur», «klima og energi», «samferdsel» og «forbruk». Vi har regnet ut gjennomsnittlig poengsum for hvert tema. Partier som oppnår 80–100 prosent av maksimal poengsum, får grønt lys. Gult lys får partier som oppnår 40–79 poeng, mens rødt lys er for partier med maksimalt 39 prosent av maksimal poengsum.

«Natur» og «klima og energi» er omfattende temaer som også inneholder flere sektorovergripende virkemidler av stor betydning. Ved beregning av totalsummen for hvert parti har vi derfor vektet disse to temaene tyngre enn de to andre. ■

Naturvernforbundets partiguide

		✓ = Ja (bra) — = Delvis (middels) X = Nei (dårlig)
	Nr	Spørsmål
SAMFERDSEL	19	Prioritere vedlikehold av eksisterende veier fremfor å bygge nye motorveier.
	20	Ikke bygge Ringeriksbanen etter dagens planer.
	21	Forbedre togtilbudet med flere togsett for langdistansetrafikk i Norge og bedre togforbindelse til kontinentet.
	22	Øke flypassasjeravgiften.
	23	Innføre miljøavgift per passasjer for å redusere miljøbelastning ved cruiseturisme.
	24	Innføre 30 km/t som standard fartsgrense i byer og tettbygde strøk.
KLIMA	25	Videreføre og inngå flere byvekstavtaler og skjerpe nullvekstmålet for biltrafikken.
	26	Kutte Norges klimagassutslipp med minst 60 prosent i Norge innen 2035, og minst 80 prosent i samarbeid med EU ¹
	27	Opprettholde Norges forpliktende samarbeid med EU i klimapolitikken.
	28	Øke CO ₂ -avgiften til minst 3000 kroner ² per tonn i løpet av stortingsperioden uten å redusere andre miljørelaterte avgifter.
	29	Sikre virkemidler som realiserer karbonfangst og -lagring for utslipp fra sementindustrien
	30	Holde Lofoten, Vesterålen og Senja fri for utvinning av olje og gass.
	31	Stanse utdeling av nye letelisenser for olje og gass på norsk sokkel.
	32	Utarbeide en plan for sluttfasen av olje- og gassvirksomhet på norsk sokkel i tråd med anbefalinger fra Klimautvalget 2050.
	33	Lage en opptrappingsplan for klimafinansiering til utslippskutt og klimatilpasning i land i sør, i tråd med vårt globale klimaansvar.
	34	Oljefondet skal ikke investere i fossil energi, eller i selskaper uten en troverdig klimaplan i tråd med Parisavtalens 1,5-gradersmål.
ENERGI	35	Spare minst 10 terrawattimer (TWh) strøm i eksisterende bygg innen 2030.
	36	Sørge for utstrakt bygging av solkraft på bygg, infrastruktur og grå arealer.
	37	Prioritere bruk av knappe bio- og kraftressurser der de gir størst miljø- og samfunnsnytte.
	38	Stanse elektrifiseringen av olje- og gassinstallasjoner med kraft fra land.
	39	Stanse all naturødeleggende vindindustri. Utbygging av vindkraft på land må begrenses til mindre anlegg i industrialiserte områder.
FORBRUK	40	Redusere det materielle forbruket i Norge i kommende stortingsperiode.
	41	Innføre plastavgift i Norge.
	42	Innføre flere produsentansvarsordninger for produkter som selges i Norge for å redusere miljøbelastningen.
	43	Innføre virkemidler for å redusere befolkningens kjøttforbruk, i tråd med nasjonale kostråd og Miljødirektoratets anbefaling..
	44	Fjerne merverdiavgiften på reparasjon og reservedeler til klær, sko, elektronikk og andre typiske forbrukervarer.
		1. Sammenlignet med 1990-nivå. 2. Omregnes fra 2020-kroner.

– stortingsvalget 2025

 Rødt Rødt	 Sosialistisk Venstreparti	 Arbeiderpartiet	 Sp. senterpartiet	 miljøpartiet de grønne	 krf Kristelig Folkeparti	 Venstre	 Høyre	 Fremskrittspartiet
✓	✓	—	—	✓	X	✓	X	X
✓	X	—	—	✓	X	X	X	X
✓	✓	—	✓	✓	✓	✓	✓	—
✓	✓	X	X	✓	✓	X	X	X
✓	✓	X	X	—	X	—	X	X
✓	✓	X	X	✓	—	X	X	X
✓	✓	—	—	✓	✓	✓	—	X
✓	✓	X	X	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	✓	—	✓	✓	✓	✓	X
✓	✓	X	X	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	X	X	✓	—	✓	X	X
✓	✓	X	X	✓	—	✓	X	X
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	X
✓	✓	—	X	✓	X	✓	X	X
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—	—
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	—
✓	✓	—	✓	✓	✓	✓	X	✓
✓	✓	X	✓	✓	✓	X	X	✓
✓	✓	X	X	✓	—	—	X	✓
✓	✓	X	—	✓	✓	✓	—	—
✓	✓	—	X	✓	✓	✓	X	X
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	X
—	✓	X	X	✓	—	—	X	X
✓	✓	—	—	✓	✓	✓	X	✓

Naturvernforbundets partiguide, stortingsvalget 2025. Undersøkelsen bygger på partienes egne svar på 44 spørsmål om miljøpolitikk i perioden 23. april - 14. mai. Partiene har svart «ja» (grønt), «nei» (rødt) eller «delvis» (gult). Noen steder har vi justert svaret ut fra partienes egne kommentarer til spørsmålene. Undersøkelsen er laget av fagbladet Natur & miljø i samarbeid med Naturvernforbundets fagavdeling.

Sammen for en ren natur!

Lofoten Avfallsselskap IKS er en støttespiller for å ta vare på natur og miljø i Lofoten. Som avfallsmottak tar vi mot avfall, slik at det ikke havner på avveie, men blir håndtert på godkjent måte.

Vi har også engasjert oss i arbeidet med å redusere forsøpling. Gjennom kampanjer mot ulovlig bålbrekking og rydding/mottak av eierløst marint avfall.

Vi har også nylig oppgradert vår 2. miljøstasjon med sorteringsrampe under tak. Det er bedre fasiliteter både kunder og ansatte, og legger til rette for økt grad av kildesortering.

Takk for jobben Naturvernforbundet gjør med miljø - og naturvern!

Sammen holder vi Lofoten ren!

www.las-lofoten.no

Vi som jobber på jernbanen er stolte
fordi vi også gjør en innsats
for et bedre miljø.

Norsk Jernbaneforbund

Visste du at..

**i et familiemedlemskap
blir alle i familien medlem
til kun 450 kr**

Barn blir medlem i barnas miljøorganisasjon,
Miljøagentene – helt gratis.

Som Miljøagent får man medlemsbladet
Miljøagentrapporten, mulighet til å være med i lokallag
samt tilbud om å være med på aktiviteter, leire og
arrangementer.

Send oss en e-post til
medlem@naturvernforbundet.no
så hjelper vi deg.

Stå opp

Stormarkering for klima og natur!

Klimaaksjoner i 2019 samlet flere titusen mennesker i sentrum av Oslo. Nå håper arrangørene av stormarkeringen «Stå opp» på stort engasjement til høsten.

Foto: Tor B. Christensen

30. august, på Eidsvollsplass i Oslo og i byer og bygder over hele landet, samles miljøbevegelsen til stormarkering før høstens valg. Bli med du også!

Tekst: INGEBJØRG THORKILDSEN
readksjonen@naturvernforbundet.no

Politikerne gjør ikke nok for å stanse klima- og naturkrisen. Vi vet at mange fortsatt bryr seg, men at engasjementet drukner i et ellers stappfullt og dystert nyhetsbilde. Derfor må vi vise at vi er mange som bryr oss og er klare for å ta kampen for rettferdig klimaomstilling og ta vare på naturen.

Siste sjanse for klimamålet – hver grad teller

Politikerne som velges ved årets valg er de siste som har muligheten til å justere politikken slik at vi kan nå klimamålene for 2030. De vedtatte målene oppleves i dag som umulige å nå, men vi vet også at hver grad vi begrenser klimaendringene, og hver kvadratmeter med natur vi tar vare på, er viktig.

Derfor går Naturvernforbundet sammen med 25 andre organisasjoner for å mobilisere

til en stor nasjonal markering før valget. Målet er å sette klima og natur på dagsorden og sørge for at dette blir miljøvalget vi trenger.

Markeringen heter Stå opp! Den spiller både på at vi må stå opp å gjøre jobben for å redde verden, men også på at vi i miljøbevegelsen står opp for mange ulike saker. Markeringen skal bli bred og favne hele miljøbevegelsen. Det er ikke vedtatt noen felles politiske krav, men målet er å få til et stort felles løft for klima og natur.

Enkelt å bli med

Tirsdag 6. mai sparket vi i gang kampanjen. Vi har lansert både Facebook-arrangementet for markeringen i Oslo, og satte i gang de ulike kampanjene som skal gå gjennom våren. Alle som vil kan bli med på de digitale kampanjene #jegståropp og «klokke i naturen». Disse kampanjene kan du lese mer om på nettsiden <https://naturvernforbundet.no/staa-opp/>.

Vi må stå sammen

I en tid hvor verden blir stadig mer polarisert og brutal – med krig i Europa, klima-

ansvar som fraskrives i store land, og ytre høyre på fremmarsj – er det ekstra viktig å stå sammen om det som virkelig betyr noe. Fellesskapet er viktigere enn noen gang og det er derfor vi har samlet 25 organisasjoner som står sammen om denne markeringen, og vil bli enda flere. Noen prøver å sette sikkerhetspolitikk opp mot klima og natur, og dette vet vi ikke stemmer. I en urolig verden er det også viktig at vi tar vare på kloden, og at vi ikke gir oss i kampen for det vi tror på. Sammen skal vi stå opp – for det som teller.

I tillegg til bredt samarbeid skal også selve markeringen skal være bred, og fylt med kultur og musikk og gøy aktiviteter. I Oslo skjer markeringen foran Stortinget, men det planlegges også markeringer i flere andre byer i landet blant annet Bergen, Trondheim og Tromsø. Det er mange som vi vet er enige med oss, men som ikke alltid tør å stille opp på markeringer fordi de ikke føler seg hjemme og det skal vi gjøre noe med på denne markeringen. Vi håper alle som er enige med oss og vil stå opp for klima og natur blir med. Vi ønsker at du som er med på denne markeringen skal kjenne på håp, fellesskap og motivasjon til å ta kampen videre. Vi gleder oss masse til å stå opp sammen med dere.

På tide å stå opp – for det som teller! ■

Fra stien mellom Breidablik og Vending i Øystesefjella.

Foto: André Marton Pedersen

Naturvern på pause

I 2021 ble det lagt frem forslag til åtte nye nasjonalparker, samt flere utvidelser av eksisterende verneområder. Fire år etter er ingen av disse planene gjennomført.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
ka@naturvernforbundet.no

Øystesefjella nord for Hardangerfjorden er et rikt fjellområde med få inngrep. Av 46 områder som ble foreslått som nye eller utvidede nasjonalparker i 2020, var det en av de ti som nådde frem til anbefaling fra Miljødirektoratet i 2021. Men nå har prosessen stoppet. Og ikke bare i Øystesefjella – ingen

av de foreslåtte områdene er vernet ennå, fire år etter at planen kom.

– Vern av nye nasjonalparker krever kommunal aksept. Det ble innført som en del av oppdraget for dette arbeidet i 2021, forteller fagdirektør for verneområdeseksjonen i Miljødirektoratet, Gunnar Kjærstad.

Redde for restriksjoner

– Mange grunneiere er redde for restriksjo-

ner, selv om det kommer penger til bevaring og skjøtsel. De påvirker kommunene, for å unngå vern. Det ligger i tiden at kommunene får mer makt i natursaker. Gang på gang ser vi at kommunene får siste ordet, sier Klaus Rasmussen, leder i Naturvernforbundet i Hardanger.

I Øystesefjella har to av de berørte kommunene vedtatt at de ønsker nasjonalpark her – men den tredje, Kvam, sier nei. I Norge

er det nok til å stanse hele verneprosessen.

– Vi ble litt overrasket over at det var så sterk motstand. Folgefonna nasjonalpark kom tidligere, og gikk igjennom. Folk er glade i naturen, men å få vernestempel vil de ikke. Det sitter langt inne, sier Rasmussen.

Må avveie

– Alle de foreslåtte områdene har store naturverdier. Vårt oppdrag er å klarlegge

hvilke samfunnsinteresser det er i disse områdene. Da må det gjøres avveininger mellom natur og andre samfunnsinteresser. Det ligger i det at det ikke bare er naturverdier som avgjør hva som blir vernet, forklarer Kjærstad.

Arnodd Håpnes, fagrådgiver i Naturvernforbundet, synes prosessen nærmer seg en farse siden det ikke er de reelle naturverdiene som styrer hva som vernes. At ingen

av de foreslåtte utvidelsene eller nyetableringene av nasjonalparker er gjennomført, er et brudd på målene i FNs naturavtale og anmodningene om å verne 30 prosent av naturen, mener Håpnes. I dag er kun 12,3 prosent av Norges landareal vernet som nasjonalpark eller naturreservat.

– Kommunene får vetorett. Naturfaglige og økologiske vurderinger blir satt til side. Det er kun kommunestyrene som får anledning til å bestemme om et område skal vernes eller ikke. Det er en lite kunnskapsbasert prosess som ikke fører oss nærmere et representativt vern av våre viktigste naturverdier i tråd med behovet som forskningen dokumenterer, sier Håpnes.

Lang prosess

Å få vernet natur i Norge er en lang prosess. Allerede i 2011 krevde Naturvernforbundets landsmøte at arbeidet med en supplerende verneplan måtte starte. Bakgrunnen var at forbundet ønsket et mer representativt utvalg av norsk, vernet natur. I Norge har vi vernet mye høyfjell (på fastlandet) og isbreer (på Svalbard), mens relativt få produktive områder med rik natur har vært gjenstand for vern som nasjonalpark. To områder ble spesielt foreslått i uttalelsen – Preikestolen i Rogaland og Storheia i Trøndelag. Førstnevnte er fjernet fra verneplanene på grunn av lokal motstand, sistnevnte er bygd ut som vindkraftområde.

Arbeidet kom imidlertid ikke i gang for fullt før i 2016, da stortingsmeldingen om naturmangfold ble lagt fram. I 2019 ble statsforvalterne bedt om å spille inn verneforslag. Hele 1300 forslag til områder kom inn. Over halvparten ble avvist i første runde, og henvist til eventuelt frivillig skogvern. Så, i det endelige forslaget fra Miljødirektoratet, var det 275 områder igjen. Oppdragene fra Klima- og miljødepartementet ble gitt til Miljødirektoratet i 2020 – om å utrede supplerende vern som skulle sikre at vi tok vare på flere sårbare naturtyper, samt en egen utredning om 46 områder som var foreslått vernet som nasjonalpark. En solid økning i antall nasjonalparker, som ville sikret Lars Monsen jobb i mange år hvis alle skulle presenteres på NRK.

46 blir til tre

I bestillingen fra departementet ble det forutsatt «at det skal være lokal medvirkning og aksept for opprettelse av nye nasjonal-

parker og departementet ber i oppdraget om at aktuelle forslag diskuteres med berørte kommuner». Dette blir tolket som at alle berørte kommuner må støtte en verneprosess. De aller fleste områdene, blant annet alle i Rogaland (det eneste fylket som til nå er uten nasjonalpark), falt ut av planene på grunn av kommunal motstand.

De 46 områdene som ble foreslått som nye nasjonalparker, kokte dermed ned til ti. Fire av disse er nye, og seks er omgjøringer av landskapsvernområder til nasjonalparker. Per i dag er det kun tre av disse som er på vei til å kunne bli nye nasjonalparker – Masfjordsfjella, Hornelen og Ålfotbreen, alle i Vestland fylke. I tillegg utredes en mulig ny nasjonalpark i Ytre Vikna i Trøndelag, som ikke var foreslått i de opprinnelige planene. Resten har falt ut på grunn av lokal motstand.

– Vi fryktet at hele denne prosessen skulle ende med et mageplask på grunn av kommunenes vetorett. Dessverre virker det som om vi får rett. I andre land er det naturverdiene som styrer hvilken natur som blir vernet – ikke det til enhver tid sittende kommunestyret i de kommunene som denne naturen tilfeldigvis ligger i, bemerker Håpnes. Han mener også at myndighetene må bevilge mer penger til vern.

Mulig støtte til fire områder

I Sunnmørsalpene er det Ørsta kommune som ikke vil verne. I Øystese fjella er det Kvam kommune. I Setesdal Vesthei Ryfyl-

Tjern i Bergsdalen, i den foreslåtte Øystese fjella nasjonalpark.

Foto: André Marton Pedersen

keheiane er det uenighet mellom Valle og Sirdal kommune, mens det også er lokal skepsis til nasjonalpark i Lyngsalpan, Sylan og i Trollheimen-Innerdalen. I sistnevnte sak er det motstand mot vern i både Oppdal, Rindal, Surnadal og Rennebu kommune.

I tillegg til de som skrinlegges på grunn av lokal motstand, ble hele åtte planer om nye nasjonalparker skrinlagt i forkant av fremleggingen i 2021. Det gjelder Kvænangsvidda-Nabar i Finnmark, Treriksrysa i Troms, Preikestolen i Rogaland, Kvitladalen-

Bjordalen i Rogaland/Agder, Viglesdalen i Rogaland, Ottadalen i Innlandet, Naustdal-Gjengedal i Vestland og Setesdal Vesthei Ryfylkeheiane i Rogaland/Agder.

Også tidligere har naturvern tatt tid. I 1991 hadde Norge kun 16 nasjonalparker. Da utarbeidet daværende miljøvernminister Thorbjørn Berntsen en plan for opptrapping av etableringen av nasjonalparker. Men det tok hele 19 år før områdene som var foreslått til vern, faktisk var etablerte som nasjonalparker. ■

Svekker vern av vassdrag

■ Behandlingen av en stortingsmelding om vern mot flom og skred endte med at det blir lettere å få godkjent kraftutbygginger i vernede vassdrag.

– Vi kan ikke godta at over femti år med vassdragsvern settes i fare på denne måten, sa Naturvernforbundets leder Truls Gulowsen i forbindelse med saken. Naturvernforbundet hadde markeringer over hele landet og en underskriftskampanje der nær 27 000 personer skrev under på kort tid for å hindre vedtaket. Likevel gikk det gjennom i Stortinget – Ap, H, Sp og Frp stemte for forslaget.

«Det åpnes for konsesjonsbehandling av kraftverk over 1 MW i vernede vassdrag,

der samfunnsnyttene, for eksempel i form av flomdempende tiltak, vurderes som betydelig, samtidig som miljøkonsekvensene anses som akseptable», er ordlyden som fikk naturvernerne til å slå på stortromma. Her nevnes flomvern kun som et eksempel. Dermed åpner formuleringen for utbygging av vassdrag også av andre hensyn enn flomvern, for eksempel økonomiske.

– Vi trenger mer naturvern – ikke mindre. Naturavtalen forplikter oss til å styrke naturvernet, og øke omfanget. Samtidig ser vi angrep på de områdene som allerede er vernet – med ønsker om utbygginger og svekkelse av vernet. Jeg tror ikke disse

politikkerne har skjønnet hva dette vedtaket egentlig innebærer, sier Gulowsen.

Under behandlingen i Stortinget var det flere av politikkerne som stemte for forslaget, som bedyret at dette ikke betydde en svekkelse av vassdragsvernet. Samtidig var det jubeloppslag i lokale medier flere steder i landet, der utbyggingsforkjempere jublet over at det nå ble lettere å bygge ut vernede vassdrag. Hvordan den nye bestemmelsen faktisk blir praktisert, vil vise seg i årene som kommer. Men Naturvernforbundet vil prioritere kamp mot eventuelle angrep på vernede vassdrag høyt.

STEM PÅ EN UTFORDRER

Rødt vil ha en rettferdig miljø-politikk, der vi kutter utslipp uten å ødelegge naturen. Vi gjør det bare verre for klima ved å bygge ned mer natur med vindturbiner, hyttefelt og motorveier. Vi må forvalte ressursene våre demokratisk og bærekraftig, gjennom prioriteringer av både utslippskutt og natur.

Andre partier har fått mange sjanser, men utslippene har knapt gått ned. Nå er det på tide å stemme på en utfordrer.

RØDT JOBBER FOR:

- Nei til ny vindindustri, nye hyttefelt og megalomane motorveiprosjekter.
- Ta vare på vernede vassdrag, strandsonen, naturskog og annen verdifull natur.
- Prioritere kraft til utslippskutt i industri og transport, heller enn å øke kraftproduksjonen med tiltak som bygger ned naturen bit for bit.

Les mer på rødt.no

Protest mot gruedumping 22. mai. Iført overlevelseshdrakter i Førdefjorden utenfor Nordic Minings gruveanlegg aksjonerte stortingsrepresentant Sofie Marhaug fra Rødt, Sigrid Hoddevik Losnegård, leder i Natur og Ungdom, Helene Ødven, nestleder i Naturvernforbundet, Hege Lothe, stortingskandidat for SV, Frøya Sjursæther, stortingskandidat for MDG, og Fjore Müller fra Natur og Ungdom.

Foto: Alva Thingnes Førsund/NU

Fjordprotest før strid i

Aksjonister fra Natur og Ungdom og Naturvernforbundet protesterte mot gruedumping i Førdefjorden under Nordic Minings åpning av sitt gruveanlegg. Kampen for fjorden fortsetter nå i Borgarting lagmannsrett.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

– Når Nordic Mining feirer sin åpning, er det viktig for oss å gjøre det tydelig at vi aldri kommer til å gi opp kampen for en ren Førdefjord, sa Sigrid Hoddevik Losnegård, leder i Natur og Ungdom da hun sammen med over femti aksjonister demonstrerte mot gruveselskapets åpning 22. mai. Markeringsen fant sted utenfor gruveanlegget og ute i vannet, der seks aksjonister lå i fjorden med overlevelseshdrakter under et stort banner med påskriften «Førdefjorden er ingen avfallsplass». Blant aksjonistene i vannet var

også stortingsrepresentant Sofie Marhaug fra Rødt og stortingskandidatene Hege Lothe (SV) og Frøya Sjursæther (MDG). Nordic Minings gjester ble møtt med kamprop, sang og appeller både fra fjorden og på land.

– Førdefjorden er ikke noe sted man kan kaste bosset sitt. Dette er hjemmet til truede arter, og det er en del av hele livsgrunnlaget vårt. Derfor står vi sammen med miljøbevegelsen og fortsetter å jobbe for rene og levende norske fjorder, sa Marhaug.

Behandles i retten 10.-12. juni

Gruveselskapet Nordic Mining har star-

retten

tet produksjonen av mineraler til tross for at det såkalte Fjordsøksmålet ikke er ferdig behandlet i retten. Naturvernforbundet og Natur og Ungdom har saksøkt staten for å ha gitt gruveselskapet tillatelse til å dumpe opptil 170 millioner tonn med gruveavfall i fjorden. Saken kommer til behandling i Borgarting lagmannsrett 10.-12. juni.

– Denne saken er ikke avgjort. Vi har god tro på at vi vinner Fjordsøksmålet i retten. Da må staten trekke tillatelsen tilbake, og dumpingen må stoppe øyeblikkelig, sier Helene Ødven, nestleder i Naturvernforbundet. Ødven deltok i markeringen mot gruve-

selskapets åpning, og var blant dem som lå i overlevelsedrakt i fjorden, like over sjødepotiet.

Har dumpet siden november

Nordic Mining har hatt flere problemer i oppstarten av gruveanlegget. Produksjonen av rutil er ennå ikke i gang, men den første skipslasten med granat gikk til Rotterdam i Nederland 12. mai. Selskapet har også startet dumping av gruveavfall i fjorden. Da Natur & miljø spurte selskapet om dette i januar, ville de ikke svare. Men den 27. april bekreftet Katarina Skagestad Kleppe, miljøansvarlig i Nordic Mining, overfor lokalavisen Firda at dumping har holdt på siden november i fjor. Det betyr at selskapet holdt informasjon tilbake.

– Nordic Mining tar en stor risiko ved å starte gruveproduksjonen før det er rettslig avklart om utslippstillatelsen er lovlig, påpeker Ødven.

Vant gjennom i EFTA-domstolen

I april i år fikk miljøorganisasjonene medhold på flere viktige punkter i en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen. Etter at miljøorganisasjonene anket Fjordsøksmålet til Borgarting lagmannsrett, ble stridsspørsmålet i saken lagt frem for EFTA-domstolen 16. oktober i fjor. Domstolen skulle ta stilling til om den norske statens begrunnelse for å tillate forurensning av en ren og rik fjord er i tråd med EUs vanndirektiv.

Ifølge EUs vanndirektiv er det forbudt å forurense en vannressurs som Førdefjorden. Hvis det skal tillates, stilles det strenge krav. Tiltaket må ha en overordnet interesse for samfunnet, eller «overriding public interest», som det står i vanndirektivets artikkel 4, nr. 7. Da tillatelsen ble gitt, var statens begrunnelse at gruve-driften vil gi inntekter til eiere, ansatte og det offentlige. Miljøorganisasjonene har hele tiden ment at statens tolkning er feil. I mars år kom dommen fra EFTA-domstolen. Den slår fast at økonomiske hensyn ikke er nok til å tillate forurensning

av en fjord. EFTA-domstolen har konsekvent oversatt *overriding public interest* til *tvingende allmenne hensyn* i den norske oversettelsen av dommen.

– Dette er en stor seier, og det betyr at dommen fra Oslo tingrett var feil. Nå ser vi fram til å møte staten i lagmannsretten for å sette en endelig stopper for dumping av gruveavfall i Førdefjorden, uttalte Naturvernforbundets leder Truls Gulowsen da EFTA-dommen kom.

Dommen er ikke juridisk bindende, men er en rådgivende uttalelse som vil måtte legges til grunn for behandlingen i lagmannsretten.

Staten endrer begrunnelse

Etter dommen fra EFTA-domstolen, har imidlertid staten endret begrunnelsen for utslippstillatelsen. I stedet for å henvise til inntekter og fortjeneste, slik man hittil har gjort, mener staten nå at tillatelsen kan opprettholdes på grunn av hensynet til forsyningssikkerhet og forsyning av kritiske råvarer i EØS. Da tillatelsen ble gitt i 2016 ble dette ikke nevnt. Miljøorganisasjonene på sin side avviser den nye begrunnelsen og påpeker at staten ikke har anledning til å endre begrunnelse, ifølge tradisjonell norsk forvaltningsrett og EØS-rettslige regler.

Organisasjonene avviser også at Nordic Minings produksjon bidrar til forsyningssikkerhet av kritiske råminerale.

«Under enhver omstendighet vil miljøorganisasjonene fastholde at Engebø-prosjektet i sin nåværende utforming ikke er strategisk viktig for Norge eller EØS mer generelt», står det i miljøorganisasjonenes prosesskriv til Borgarting lagmannsrett. ■

Støtt Fjordsøksmålet

[spleis.no/fjordsøksmålet](https://spleis.no/fjordsoksmålet)

Ditt bidrag gjør en forskjell!

I samme båt. Adrian Baesu og Tuva Løkse fra Naturvernforbundet vil ha med politikerne for å ro for Oslofjorden i sommer. Roklubben Åretak stiller med båter.

Foto: Tor Bjarne Christensen

Skal ro for Oslofjorden

Det står dårlig til med Oslofjorden, og det haster med tiltak som kan hjelpe livet tilbake. For å få til det, vil Naturvernforbundet la politikerne få ro.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Oslofjorden er en av de viktigste sakene for Naturvernforbundet i det kommende stortingsvalget. For hundre år siden var fjorden full av liv. Det yret av fisk, store sildestimer kom inn etterfulgt av hvaler, og i Bunnefjorden var det en egen bestand med håkjerring, en hai som kan bli opptil 7,5 meter lang. Nå er hvalene og haiene borte, kysttorsken er nær kollaps og døde soner med livløst vann har vokst.

– Oslofjorden har lenge lidd av at den angår så mange at ansvaret pulveriseres. Flere departementer, seks fylkeskommuner og 23 kommuner har alle et delansvar.

Oslofjorden kan ikke vente lenger, og må rykke opp på alles prioriteringsliste med det samme, sier fagrådgiver Tuva Løkse i Naturvernforbundet.

Var en rik fjord

Oslofjorden var tidligere en av landets rikeste fjorder. I løpet av de siste hundre årene er alle torsk fisker redusert med 86 prosent. Silde- og brisling fisket har falt, og de store tareskogene er så godt som borte. Mange viktige tang- og algesamfunn har hatt en negativ utvikling. Sjøvannet har gradvis blitt mer grumsete, og det har redusert siktdypet. I 1950 vokste det tare helt nede på 25 meters dyp i ytre Oslofjord, men nå vokser den ikke dypere enn på 14 meter, ifølge Havforskningsinstituttet. I indre områder mangler fjordbunnen oksygen, og fisk og andre dyr sliter. Der det tidligere var friske tareskoger, vokser trådaktige alger som tepper på havbunnen.

Lar politikerne få ro

For å få politikerne mer på banen, vil Natur-

vernforbundet invitere dem med på båttur i sommer. Turen skal gå fra Bjørvika i Oslo og utover mot Hovedøya, og farkosten har hverken motor eller seil.

– Vi skal bruke noen fine gamle nordlandsbåter, og politikerne skal få ro selv, sier Løkse.

Hun tar oss med på fjorden sammen med Adrian Baesu fra Naturvernforbundet i Oslo og Akershus. Flere fine gamle trebåter ligger på ei brygge mellom Operaen og Munchmuseet. Her er det tre, tjære og trutning som gjelder. Dette er båter med to sett med årer. Skal du ferdes med disse, må du lære å ro i takt – og det er akkurat det Løkse vil få politikerne med på.

– Ideen er å invitere politikere som stiller til valg på Stortinget til morgenkaffe på fjorden. Der vil vi gjerne ha en samtale, høre hva de mener og fortelle hvor viktig det nå er å hjelpe fjorden, sier Løkse.

Før politikerne forlater båten, får de med seg Naturvernforbundets ønskeliste for fjorden. Der står det tre viktige punkter, som alle er nødvendige i redningsaksjonen:

- Strengere regulering av fisket i Oslofjorden, inkludert totalt fiskeforbud i store deler av fjorden i minimum ti år.
- En satsing på nitrogenrensing fra avløp, og nulltoleranse for store punktutslipp.
- Tiltak mot avrenning fra landbruket, som bedre håndheving av kantsoner og forbud mot høstpløying.

Spørreundersøkelse

For politikerne kan det være stemmer å hente ved å jobbe for Oslofjorden. En spørreundersøkelse som Opinion har gjort for Oslofjordens Friluftsråd viser at hele 9 av 10 nordmenn mener at en ren Oslofjord er viktig for Norge.

Ifølge undersøkelsen er miljøspørsmål også viktig for hvilket parti folk stemmer på. På spørsmålet om hvor sannsynlig det er at man vil stemme på et parti som går inn for tung satsing på å gjenopprette den økologiske balansen og livet i Oslofjorden, svarer 25 prosent at denne saken er med på å bestemme hvilket parti de skal stemme på i valget til høsten.

Undersøkelsen viser også at hele 77 prosent av befolkningen støtter innføring av såkalte nullfiskeområder i store deler av fjorden. Støtten er bredt forankret på tvers av både alder, kjønn og bosted.

Diskusjon om nullfiske

Tidligere i år la Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet fram forslag om tre store fiskeforbudsso-
ner, samt fjerning av alle slags smutthull til å fange truet kysttorsk. Forslagene har vært ute på høring, og det er ventet at en avgjørelse kan komme snart. Samtidig foregår det en strid om sannheten, der blant andre pen-

Mer av dette: Den store sjøanemonen *Urticina eques* trives ofte litt dypere enn fjæresjørøsa. Her sitter den på en stein blant dødmannshåndkoraller, sjøpunger, svamp og hydroider. På toppen ser man sukkertare. Bildet er utenfor Drøbak i Oslofjorden.

Foto: Erling Svensen

sjonerte havforskere har gått ut og sådd tvil om fiskeforbud vil hjelpe.

I et høringsinnspill skriver Erlend Moksness, tidligere forskningsdirektør i Havforskningsinstituttet, at «permanente nullfiskeområder har begrenset verdi som forvaltningstiltak for bestander av arter som torsk og pelagiske arter som sild og brisling.» Det står i skarp kontrast til meldingen fra dagens havforskere, som anbefaler store

fiske- og trålefrie områder i indre og ytre del av fjorden.

— Å påstå at det å fiske ikke har noen effekt på fiskebestandene bør falle på sin egen urimelighet, og er for lengst motbevist av gjeldende forskning. Når vi freder utvalgte områder i Oslofjorden helt for fiske, og holder oppsyn med at det respekteres, får kysttorskene som fortsatt er i fjorden bedre odds, uansett hva de ellers trues av, sier Løkse.

Naturvernforbundets syn støttes av Havforskningsinstituttet, som nylig har slått fast i sitt høringssvar at de foreslåtte nullfiskeområdene forventes å bidra til å styrke både miljø- og økologisk tilstand, og tilstanden i fiskebestander.

Trenger folket i ryggen

Løkse er prosjektleder i Naturvernforbundets Oslofjordprosjekt. Hun er opptatt av sammenhengen mellom folkelig engasjement og politiske prioriteringer.

– Vi har inntrykk av at mange politikere og byråkrater har forstått alvoret og ønsker å redde fjorden. Men å ta modige grep i politikken, er lettere hvis politikerne har en folkebevegelse i ryggen, sier Løkse.

Med støtte fra Sparebankstiftelsen DNB ønsker Naturvernforbundet å bidra til aktiviteter som skaper engasjement. Lokallag i Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og Miljøagentene kan nå søke om midler. Aktivitetsstøtten kan brukes i fylkene Østfold, Oslo og Akershus, Buskerud, Vestfold, Telemark og Innlandet. Og det er ikke lite penger i potten.

– I den første utlysningssrunden vil vi fordele inntil én million kroner til lokale aktiviteter. Så det er bare å søke, sier Løkse. ■

Bli med og redd Oslofjorden!

Gi ditt bidrag ved å skanne QR-koden
eller ved å vippe til #13042

La fjordene leve!

Vårt forbruk av varer gir konsekvenser for natur og klima over hele kloden. Norge er det landet som er undersøkt som har lavest gjenbruksgrad.

Foto: leolintang/Istockphoto.com

Vi forbruker stadig mer

Nordmenn forbruker stadig mer varer. Det ødelegger natur og klima over hele kloden. Samtidig klarer vi ikke å øke andelen av varer som blir gjenbrukt.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvernforbundet.no

Bare to prosent av varene vi bruker, går inn i ny produksjon når vi kvitter oss med dem – selv om hele 44 prosent av varene kan gjenbrukes eller resirkuleres. Det gjør Norge til det landet med lavest andel gjenbruk og resirkulering av de landene som har fått egne rapporter utarbeidet av Circle Economy Foundation (CEF). Til sammenligning er verdens gjennomsnitt 6,9 prosent – heller ikke imponerende, men langt høyere enn i Norge.

«Hvis vi hadde resirkulert alle materialer som kunne blitt brukt på nytt, ville global sirkularitet ha økt til 25 prosent. Dette er imidlertid urealistisk i praksis, siden enkelte materialer er vanskelige og dyre å gjenbruke. Derfor anbefaler rapporten tiltak som

reduserer det totale forbruket i tillegg til å øke gjenbruks- og resirkuleringsgraden», skriver CEF i pressemeldingen om sin siste globale rapport.

Material- og klimafotavtrykk

Rapporten måler materialfotavtrykk (hvor mye materialer som må utvinnes for å produsere de varene vi forbruker) og klimafotavtrykk (hvor stort klimagassutslipp som produksjonen av de samme varene gir). Norges materialfotavtrykk har økt med 6 prosent fra 2018 til 2022 – fra 197 til 208 millioner tonn. Av dette er 77 prosent importert fra andre land, særlig fra Asia og Stillehavsregionen (80 millioner tonn) med Kina som største leverandør (33 millioner tonn). Norges klimafotavtrykk har holdt seg stabilt på 87 millioner tonn CO₂-ekvivalenter (alle klimagasser, med klimaeffekt regnet om

til CO₂), men med én vesentlig endring fra 2018 til 2022: 71 prosent av utslippene til vårt forbruk kommer nå fra produksjon utenfor Norges grenser, en økning fra 66 prosent i 2018.

– Dagens system skjuler utslippene vårt forbruk skaper i andre land. Det undergraver både motivasjonen for utslippskutt i produksjonsland, og sirkulære løsninger for ombruk i Norge, sier Alexander Christiansen, leder i Circular Norway.

Mer enn det dobbelte av EU

Rapporten viser at den norske materialfotavtrykket er på 39 tonn per person, mens gjennomsnitt i EU er på 15 tonn. Globalt gjennomsnitt per person er 12 tonn. Norsk karbonfotavtrykk er på 16 tonn per person, med et EU-gjennomsnitt på 11 tonn. Sverige har til sammenligning 8 tonn per person – halvparten av Norge.

Den største forbedringen innen klimafotavtrykket har, for Norges del, kommet innen transportsektoren. Overgangen til elektriske biler gir lavere forbruk av bensin og diesel, som har et stort volum og gir store klima-

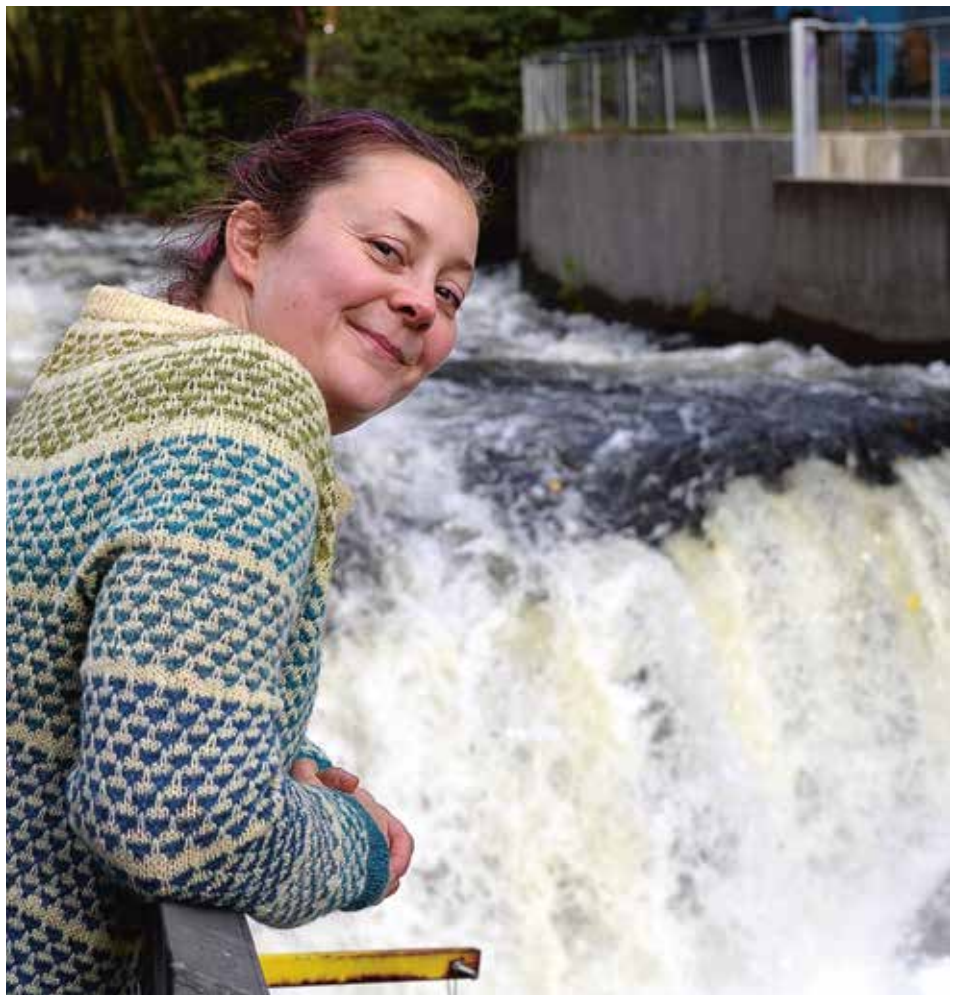

gassutslipp. Men fortsatt er rundt halvparten av vårt energiforbruk fra fossile kilder – til tross for at nesten all strøm i Norge er fornybar. Og samtidig som elektriske kjøretøyer har et mindre materialbehov for energi, har de et større materialbehov ved produksjon – ofte av materialer som i stor grad ikke gjenbrukes.

– Dugnad er topp, men ikke nok

På fremleggingen av rapporten understreket klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen at material- og klimafotavtrykket må ned, at vi må slutte å sløse, og at dette er en «dugnad».

– Dugnad er topp, men ikke nok! Det er flott at våre politikere selv blir mer bevisst eget forbruk, akkurat som det er strålende at flere klesbutikker nå tilbyr reparasjon av klærne de selger. Men vi er faktisk helt avhengig av konkrete mål for sirkularitet og for lavere fotavtrykk, og virkemidler som gir fortgang. Det er myndighetenes ansvar å legge til rette for dette, sier Pernille Bonnevie Hansen, nestleder i Naturvernforbundet. ■

Nestleder Pernille Bonnevie Hansen vil gjøre oss mer bevisst på konsekvensene av vårt forbruk.

Foto: Lise Helset Eide

Vi lever på krita

Allerede 16. april hadde vi nordmenn brukt vår rettmesige andel av de ressursene som jorda skaper i løpet av et helt år. Resten av året tærer vi på jordas reserver.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

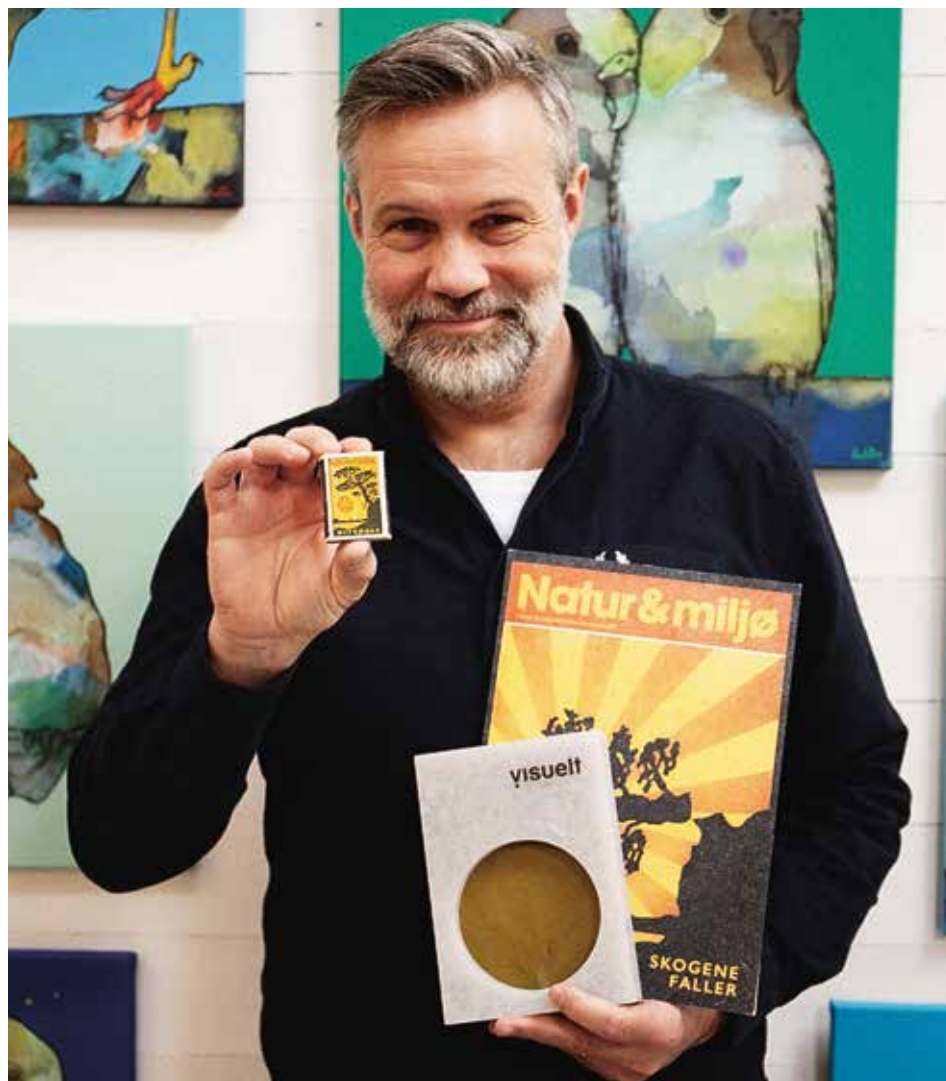
– Norsk forbruk er i dag veldig langt fra bærekraftig, og det kveler naturen vår. Det er ganske dramatisk når vi står midt i en klima- og naturkrise, sier nestleder i Naturvernforbundet Pernille Bonnevie Hansen.

Organisasjonen Global Footprint Network regner hvert år ut en dato, som representerer den dagen verden ville ha «brukt opp» årets andel av jordas ressurser hvis alle levde som oss. For hele

verden samlet er årets dato 29. juli, mens Norge hadde sin overforbruksdag 16. april. Alle industrialiserte land havner på vårsiden av kalenderen, med Sverige like foran oss (10. april), og med Qatar som det tidligste (6. februar).

Fram til 1970-tallet var verdens råvareforbruk omtrent i balanse med hva naturen gjenskapte på ett år. Nå bruker verden samlet sett opp alle ressursene før sommeren er over.

– Det at denne dagen kommer så tidlig, er en vekker for hvor skyhøyt forbruket vårt her i Norge er. Bare siden 2015 har norske husholdningers forbruk økt med hele 16 prosent. Selv om mange er klar over at vi kjøper og kaster for mye, tenker mange kanskje ikke over hvordan dette helt konkret påvirker jorda vi lever på. Det er ganske skremmende å dykke ned i, sier Bonnevie Hansen. ■

Designer Eivind Stoud Platou vant Visuelt-pris for sin forside-
sign på forrige nummer av Natur & miljø.

Foto: Gunilla Holm Platou

Fikk Visuelt- pris for Natur & miljø-forside

Forsiden til forrige utgave av Natur & miljø ble belønnet med Visuelt-prisen i kategorien for redaksjonell illustrasjon.

Tekst: KRISTIAN S. AAS
kaa@naturvernforbundet.no

Designer Eivind Stoud Platou fra enmannsbyrået Handverk mottok prisen i Oslo i mai, tydelig stolt over å bli belønnet med en høyt-hengende designpris. Og det var ikke den eneste prisen Platou mottok i løpet av kvelden. Han mottok også to priser for design av innpakning, samt for et bokcover.

– Visueltprisen er Norges største konkurranse for design, illustrasjon og visuell kommunikasjon. Å få anerkjennelse her henger høyt. Og det er ekstra moro når det er et prosjekt som er så viktig for meg personlig, sier Platou.

Ideen bak forsiden var å felle Norges kanskje mest kjente gamle furu, nemlig den på fyrstikkeskene fra Nitedal.

– Utgangspunktet var at skognæringen flatehogger fantastiske gammelskoger og erstatter dem med plantaser. Forskjellen på de to skogtypene er himmelvid. Ved å felle furua på den tradisjonelle fyrstikkesken ville vi vise at det var noe mer enn bare «trær» som stod på spill, sier Platou. ■

Kutter

Med stor iver fjerner president Donald Trump og hans styre i USA alle henvisninger til klima i offentlige kilder. Samtidig fjernes støtte til klimaforskning, og tidligere innsamlede forskningsdata slettes. Andre miljøsaker som plastforurensning og tiltak mot miljøgifter påvirkes også av presidentens anti-miljø-kampanje.

President Donald Trump bruker storslegga på amerikansk miljøpolitikk – og annen forskning og kunnskapsformidling.

Foto: Liam Enea, Flickr, CC

klima– og miljøtiltak

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

En drastisk omlegging av USAs klima- og miljøpolitikk er i gang. Blant de mange raske og kaotiske endringene finner vi tiltak som svekker innsatsen for å kutte klimagassutslipp, og forstyrrer det vitenskapelige grunnlaget. USA har nemlig vært ledende i verdens klimaforskning, men nå vil Trump-administrasjonen stanse så mye som mulig av dette. Det kan gi hull i dataserier når det gjelder temperaturovervåkning, måling av forurensning i atmosfæren, overvåkning av isdekke ved polene og andre klimaindikatorer. Vi vil rett og slett få vite mindre om hvordan det står til med planeten.

Saboterer og sensurerer forskning

Det er ikke bare forskningsdata om fremtiden som står i fare. Data som tidligere er samlet inn, slettes fra offisielle databaser og kilder. Og det er ikke bare klimaforskning som rammes – forskning som inneholder referanser til f.eks mikroplast eller utvalgte miljøgifter skal også miste offentlig støtte, og står i fare for å bli slettet. Det samme gjelder forskning som skal sikre rent drikkevann, og hindre forurensning fra miljøgifter som PCB og PFAS.

Statlige nettsider, støttede forskningsprosjekter og tidligere publiserte forskningsresultater vil bli sjekket opp mot en liste med «forbudte ord», som i tillegg til en hel rekke miljøbegreper nevner henvisninger til kjønnsforskning, rettferdighets- og likestil-

lingstiltak, multikultur – og peanøttallergi, for å nevne noen. Er disse ordene nevnt i søknader, rapporter eller nettsider, står de i fare for å bli avvist eller slettet.

– Systematisk angrep

Forskere i USA melder at mange allerede bedriver selvensur, og unngår begrepene som står på listen over forbudte ord for å unngå å miste jobben. Eliteuniversitetet Harvard har saksøkt president Trump for å bryte grunnloven i USA på punktet om ytringsfrihet.

– Dette er et systematisk angrep på internasjonalt klimaarbeid og forskningssamarbeid. Det gir friere spillerom til de landene som vil gjøre minst, og åpner for at flere land kan bli med på å bremse og blokkere klima-

Samtidig som ekstremvær blir kraftigere og hyppigere, kutter Trump-administrasjonen midler til både klimaforskning, værvarsling og krisehåndtering. Her fra orkanen Helene høsten 2024.

Foto: Florida Fish and Wildlife/Flickr.com

tiltak i hele verden, forklarer forskningsleder Steffen Kallbekken ved Cicero Senter for klimaforskning.

– Trump trakk USA ut av Parisavtalen også for åtte år siden. Det var negativt, men førte ikke til avgjørende negative konsekvenser for det internasjonale klimasamarbeidet. Men denne gangen er Trump bedre forberedt. Forskere nektes å være med på møter, finansiering stoppes og klimadata trekkes tilbake, sier Kallbekken.

Straffetiltak

I april ble verdens sjøfartsorganisasjon IMO enige om en avtale som skal redusere utslippene fra verdens sjøfart. Målet er netto nullutslipp i 2050. Norges miljøminister Andreas Bjelland Eriksen skrøt av avtalen,

og Norge har spilt en sentral rolle i å få avtalen på plass. Nær alle verdens land er med.

Trump's USA har derimot trukket seg fra avtalen – som de har fra flere andre internasjonale avtaler om miljø og klima, inkludert Parisavtalen. Om amerikanske skip blir pålagt tiltak som følge av avtalen har Trump varslet straffetiltak mot de landene som etterlever den. De vil altså ikke bare svekke USAs klimapolitikk, men også straffe andre land som søker å ha en politikk for å kutte utslipp.

– Ikke farlig

Det amerikanske miljødirektoratet EPA har blitt beordret til å ikke lenger definere klimagassutslipp som noe som kan sette menneskers liv og helse i fare. Det betyr at det ikke lenger finnes lovhemmel i USA for

å gjennomføre tiltak mot klimagassutslipp, siden de ikke lenger defineres som farlige. Samtidig har flere prosjekter som åpner for økt kull- og oljeutvinning blitt godkjent, mens prosjekter innen fornybar energi blir stanset. Samtidig er det et press for å gjennomføre flere utbygginger og tiltak innen fornybar energi og energisparing – rett og slett fordi de er lønnsomme, og billigere enn å basere seg på fossil, forurensende energi. Det er derfor uvisst hvor kraftig Trump-styret klarer å bremse den grønne omleggingen av USAs energisystem.

Omfattende sensur

Flere tusen meteorologer har også mistet jobben, som følge av Trump-administrasjonens kutt i offentlig sektor. Dette svekker både klimaforskningen og værmeldingstjenesten.

– Det er et omfattende sensurprogram, og en fullstendig fordreining av virkeligheten vi ser fra Trump's USA nå. Det er ikke slik at klimaendringer blir mindre virkelige, naturkatastrofer mindre alvorlige eller miljøgifter mindre farlige bare man ikke forsker på dem, eller forteller om dem. USAs struttsepolitikk er en trussel mot hele verdens innsats for å bremse de alvorligste konsekvensene av våre utslipp, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet. ■

En av fire tror ikke vi påvirker

■ En av fire nordmenn tror ikke at klimaendringene i hovedsak er menneskeskapte. Det viser en EU-studie fra 2022, som sammenlignet holdninger i klimaspørsmålet i Norge, Storbritannia, Irland, Polen, Italia og Tyskland. Norge skiller seg klart ut – i de andre landene varierer skepsisen mellom 10 og 18 prosent. I samme studie kommer det frem at fire av ti polakker mener at klimaendringer allerede påvirker dem selv personlig – mot kun 16 prosent i Norge. Norge er også det eneste landet der en majoritet heller ikke er bekymret for at klimaendringene skal påvirke dem personlig i fremtiden.

Forbudte ord

Trump-administrasjonen i USA fjerner systematisk ord og uttrykk fra føderale nettsider, rapporter og forskningsprogrammer. Eksisterende og fremtidige prosjekter som skal motta støtte blir sjekket opp mot denne listen.

Listen over ord som ikke lenger regnes som akseptable består av over 350 ord, og er samlet av PEN America ved hjelp av ulike nyhetskilder. I tillegg til LGBT-saker, inkluderings- og mangfoldstiltak, er det et bredt utvalg av natur- og miljøsa-ker som påvirkes. Klimasaker bannlyses i det store og hele, men også referanser til fornybar energi, enkelte miljøgifter, mikroplast og rent drikkevann skal «vas-kes vekk» fra statlige nettsider, rapporter og forskningsprogrammer.

– Gjennom vage, bitre og overdrevne presidentordrer og andre handlinger har Trump-administrasjonen angrepet ret-tigheter, ideer og ord den ikke er enig i, og rettferdiggjort tiltak ved å hevde at de frigjør amerikanere gjennom en for-vridd og falsk versjon av «gjenoppretting av ytringsfriheten», sier PEN America i en rapport om ytringsklimaet i USA etter presidentskiftet.

– Trump-administrasjonen har sviktet grunnprinsippet i vårt demokrati – at du er fri til å uttrykke din mening uten frykt for represalier fra regjeringen.

Uttrykkene som angår natur- og miljø-saker som skal fjernes fra nettsider, opp-lysnings- og forskningsmateriale er disse:

A

Activism (aktivisme)
Activists (aktivister)
Agricultural water (vann fra landbruk)
Air pollution (luftforurensning)
Alternative energy (alternativ energi)
Aviation fuel (flydrivstoff)

B

Bioenergy (bioenergi)
Biofuel (biodrivstoff)
Biogas (biogass)
Biomethane (biometan)

C

Carbon emissions mitigation (karbonut-slippsreduksjoner)
Carbon markets (karbonmarkeder)
Carbon pricing (karbonprising)
Carbon sequestration (karbonfangst/ lagring)
Changing climate (klimaendring)
Clean energy (ren energi)
Clean fuel (rent drivstoff)
Clean power (ren kraft)
Clean water (rent vann)
Climate (klima)
Climate accountability (klimaansvar)
Climate change (klimaendringer)
Climate consulting (klimarådgivning)
Climate models (klimamodeller)
Climate resilience (klimatåleevne)
Climate risk (klimarisiko)
Climate science (klimaforskning)
Climatesmart (klimasmart)
Climate smart agriculture (klimasmart landbruk)
Climate smart forestry (klimasmart skog-bruk)
Climate variability (klimavariasjoner)
Contaminants of environmental concern (miljøutsatt forurensning)

D

Diesel (diesel)

E

Electric vehicle (elbil)
Energy conversion (energiskifte)
Environmental justice (miljørett)
Environmental quality (miljøkvalitet)

F

Fluoride (fluor)
Fuel cell (brenselcelle)

G

GHG emission (klimagassutslipp)
GHG monitoring (klimagassovervåkning)
GHG modelling (utslippsmodeller for kli-magasser)
Global warming (global oppvarming)
Green infrastructure (grønn infrastruk-tur)

Greenhouse gas emission (klimagass-utslipp)
Groundwater pollution (grunnvannsforu-rensning)

H

Hydrogen vehicle (hydrogenkjøretøy)

L

Low-emission vehicle (lavutslippskjøre-tøy)

M

Membrane filtration (membranfiltrering)
Methane emissions (metanutslipp)
Microplastics (mikroplast)

N

Nonpoint source pollution (forurensning som ikke kommer fra en enkelt punkt-kilde, f.eks slitasje fra bildekk)
Nuclear energy (atomenergi)
Nuclear power (atomkraft)

P

PCB (miljøgiften PCB)
PFAS (perfluorerte stoffer, gruppe med miljøgifter)
PFOA (en gruppe miljøgifter som inngår i PFAS)
Pollution (forurensning)
Pollution abatement (reduksjon av foru-rensning)
Pollution remediation (opprydding av forurensning)

S

Safe drinking water (trygt drikkevann)
Science-based (forskningsbasert)
Sediment remediation (håndtering av sediment)
Soil pollution (jordforurensning)
Solar energy (solenergi)
Solar power (solkraft)

W

Water collection (vannreservoar)
Water conservation (vannbevaring)
Water management (vannforvaltning)
Water quality (vannkvalitet)
Wind power (vindkraft)

Kilde: PEN America

Naturflukt

Tor Bjarne Christensen (52)

Journalist i Natur & miljø

BOK: Jeg kan varmt anbefale *The Overstory* av Richard Powers. Det er en brannfakkel av en bok om tapet av de siste store gammel-skogene i USA og kampen for å redde dem. Boka er en samling av historier bygget rundt treet og dets betydning for mennesker og natur. Den viser også hvordan naturen og dens komplekse økosystemer er så mye større og viktigere enn vi mennesker forstår.

PODCAST: Jeg er veldig glad i NRK, og hører daglig på deres podcaster. Det går mye i politikk, og ganske ofte handler det om miljø. For meg er det ikke noe som slår Dags-nytt 18.

MUSIKK: Musikk betyr veldig mye for meg. Jeg kan bli helt oppslukt av artister, og samler på lp-er av dem jeg

liker best. Blant dem er PJ Harvey. Hun er en kraftfull stemme mot krig og ødeleggelser, og har gitt ut noen utrolig sterke album. Her er tre låter: *The Glorious Land*, *A Line In The Sand* og *The Words That Maketh Murder*.

SOSIALE MEDIER-KONTO: Jeg bruker ganske lite tid på sosi-

ale medier, men jeg har to tips: George Monbiot (@georgemonbiot.bsky.social) som både skriver om natur og politikk i *The Guardian*, og naturverneren og fuglemannen Martin Eggen, som gjør en strålende jobb med å formidle både naturglede og naturtap.

Brenner du inne med tips du vil dele med andre? Send en mail til ra@naturvernforbundet.no, så får vi det kanskje med i neste spalte!

Foto: Erikas Maculevicius, Knut Kristoffer Johansen-Granli og Kristian Myhre Sætre fra Hamar katedralskole

Ole Midthun (30)

Lokallagsleder i Naturvernforbundet Hamar og omegn

BOK: *Naturparadokset* av Marit Beate Kasin er en utrolig god skildring av naturen vi mister og hvorfor. Samtidig gjør den en god jobb i å sette ord på naturens magi og verdi, som en påminnelse om hvorfor den er verdt å kjempe for!

PODCAST: Bellona sin Klodebry-podkast har vært en bra måte å høre direkte fra gode fagfolk om de temaene de er best på.

MUSIKK: Det er ingen som skaper Natur og Ungdom-stemning som Moddi. For magiske skogsturer vil jeg også sterkt anbefale Elverums-bandet Team Me!

SOME: Naturrestaurering er på alles lepper om dagen. Jeg har i flere år fulgt Mossy Earth på YouTube, hvor de viser forskjellige restaureringsprosjekter over hele verden. Det er spennende å se de forskjellige måtene vi kan hjelpe naturen til å hente seg inn igjen!

Ingvild Sundal Joys (29)

Prosjektansvarlig, Naturvernforbundet, Hordaland

BOK: Havlandet av Per Anders Todal. Kombinasjonen av skildringene, menneskemøtene, naturvitenskapen og mytologien gir et helt bilde av Norge som havnasjon og vårt forhold til det som får meg til å føle aller mest på ærefrykt; havet.

PODKAST: I Jøss!? Får noen av mine favoritt vitenskaps- og naturformidlere pirke i nysgjerrigheten. I Utestemmer drømmer jeg meg bort i flotte friluftsopplevelser. Også har vi i Naturvernforbundet Hordaland startet egen podkast; NaturVest-podden. Det er stas.

MUSIKK: Moddi sitt album Bråtebrann setter ord på kompleksiteten i menneskers for-

hold til natur, med et herlig skråblikk på det Norge vi lever i i dag. Lorde sitt album Solar Power får meg til å ville løpe ut barbeint og legge kroppen mot solvarmt svaberg.

INSTAGRAM-KONTO: @idafrisch fordi hun deler så fint om menneskers forhold til natur, og @ejlish fordi jeg er ekstra svak for den ville Svalbardnaturen (og søte polarhunder!).

Marina Gørtz (36)

Prosjektleder, Naturvernforbundet i Trøndelag

BOK (en eller flere): Birdgirl av Mya-Rose Craig, en selvbiografi om fuglekikking, mental helse, klimaaktivisme og det å tørre å gi naturen en stemme.

PODKAST (en eller flere): Jeg liker å lytte til The Knepp Wilding Podcast. Deres prosjekt innen naturrestaurering er inspirerende og viser hva vi kan få til, hvis vi vil. Kan også tipse om dokumentaren om dem Slipp naturen fri, som er på NRK.

MUSIKK (låt, album, eller artist/band): På sommeren er

Idas sommervise en av de låtene som gir meg mest lyst til å ta av skoene, kjenne gresset under føttene og oppdage naturen. Den oser av naturglede. Ellers blir det en del indiefolk, som minner meg om fjell, sjø og eventyr i naturen.

SOSIALE MEDIER-KONTO (en eller flere): Jeg følger med på det andre naturinteresserte skriver på Substack, som f.eks. Raspberrythief's Nature Journaling Newsletter. På Bluesky følger jeg miljøorganisasjoner og naturvernprosjekt både i Norge og i andre land. Et prosjekt jeg vil tipse om er The White Stork project (@whitestorkproject. bsky.social), som er gøy å følge med på.

Ja til mer natur!

Det er
mulig

Stem
MDG

Kampen for å bevare skogen, fjellet, kysten
og dyrelivet har startet. Er du med?

Bit for bit forsvinner norsk natur. De siste naturskogene våre flatehogges. Myrer og matjord bygges ned. Villrein og villaks står i fare for å forsvinne.

Som eneste parti har vi i MDG en egen plan for å stoppe naturraseringen – og starte en storstilt restaurering. Det er vårt valgløfte til deg. Vi sier nei til nye hyttefelt, motorveier, vindkraft i urørt natur og utbygging i vernede vassdrag.

Solceller på tak og mer energisparing skåner også naturen fra nye inngrep. Vår plan sikrer at naturen ikke taper hver gang politikerne får lyst på et nytt hyttefelt, oppdrettsanlegg, en industripark eller en ny utbygging i strandsonen.

Det er mulig å snu utviklingen og skape mer fuglesang, mer dyreliv, mer humlesurr og mer natur.

Les naturplanen vår:
mdg.no/naturplan

Det er mulig

mdg

Strikk for naturen!

Strikkefenomenet Linka Neumann har samlet strikkedesignere, fotografer og influensere til å gå sammen i kampen for naturen gjennom boka *Strikk for naturen* – til inntekt for Naturvernforbundet.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
kaa@naturvernforbundet.no

Neumann er blant annet kjent for de populære villmarksgenserne. Hun har blitt et strikkefenomen i sosiale medier, og har gitt ut flere bøker om strikkeplagg til bruk i naturen.

Boka *Strikk for naturen* har, i tillegg til strikkeoppskrifter fra Neumann selv, bidrag fra kjente strikkepersonligheter som Aftenstrikk, Bikkjemarte, Fabel Knitwear, Hardbarka, Hvillepuls, Jord Clothing, Pudderpiken, Potitstrikk, Une Cecilie, Veronica Skotnes, Witre Design og Naturvernforbundets egne strikkegeneraler Ingvild Fonn Asmervik og Kjersti Album.

«Min store hjertesak er naturvern. Jeg hadde lenge hatt lyst til å gjøre noe mer for miljøet enn å kildesortere og kjøpe mindre, da jeg bestemte meg for å designe en genser der inntektene skulle gå til Naturvernforbundet. Men jeg ønsket å gjøre mer! Derfor har jeg invitert designere jeg vet er opptatt av miljø og naturvern til å være med i denne boken», skriver Neumann i boken forord.

Boka kom ut i januar 2025, og gikk rett inn på bestselgerlista.

«Da Linka Neumann tok kontakt med Naturvernforbundet og ville gi oss et strikkeskjema, og senere ei hel bok, var det

Strikkefenomenet Linka Neumann har skrevet bok der inntektene går til Naturvernforbundet.

Foto: Coverfoto fra boka *Strikk for naturen*

kjærlighet som lå bak. Hun ønsket å gi noe tilbake til naturen, å bidra til at vi tar bedre vare på den. Også barna våre skal få oppleve urskog, og en dag skal de ta med sine barn for å fiske krabber, uten å måtte gå tomhende hjem. Ved å kjøpe denne boka har du

også bidratt», skriver Naturvernforbundets nestleder Pernille Bonnevie Hansen i sin spalte i boka. ■

Strikkespalte på nett

Natur & miljø har sin egen strikkespalte på Naturvernforbundets nettsider – gå inn på www.naturvernforbundet.no/strikkespalte og ta en titt på våre mønstre!

Fakta

Strikk for naturen

Red. Linka Neumann, med mange bidragsyttere

Aschehoug, 2025

Til inntekt for Naturvernforbundet

Prosjekt fjellrev vedtok storsatsning på formidling, og 1. april 2003 sendte NRK Ut i Naturen et program med tittelen: Sårbar sjarmør i pels, produsert av Kjell M. Derås i det frittstående naturfilmselskapet Skuggsjå.

Tretti år siden redningsaksjonen for fjellreven

Da fjellreven sto på kanten av stupet

Etter flere tusen år i norske fjell så det mørkt ut for fjellreven. Den vesle reven var nær ved å bli utryddet – bare rundt femti dyr var igjen. Men så skjedde det noe som skulle lede fjellreven bort fra avgrunnen.

Tekst: TOR BJARNE CHRISTENSEN
tbc@naturvernforbundet.no

Prolog: En historie om håp

Dette er ikke en sånn historie, den om arter som er i ferd med å forsvinne, om planter og dyr som gradvis mister fotfestet og stadig rykker oppover på rødlista. Først er de «nær truet», deretter følger «sårbar», «sterkt truet» og «kritisk truet». Siste stopp er «regionalt utdødd». I Norge er det nå 299 kritisk truede arter – planter og dyr som sliter med å tilpasse seg klimaendringer og menneskenes inntog med nedbygging, rovdrift, jakt og overbeskatning.

Men dette er ikke en sånn historie. Dette er en fortelling om at naturen kan trenge hjelp for å gjenvinne den økologiske balansen, om hvordan iherdig innsats fra ildsjeler, naturvernere, forskere og politikere greide å

endre det som så ut til å bli en tragedie. Historien begynner på et møterom ved Akerselva for nøyaktig tretti år siden, og siden det er et jubileum i år, passer det godt å fortelle den nå.

Nedre gate, 1995

Vi spoler tiden tilbake til 1995. I Nedre gate 7 ved Akerselva i Oslo sitter informasjons-sjef Kåre Olerud og Tore Killingland i et møterom i Naturvernforbundets lokaler. Killingland er fagsjef, og han er ikke fornøyd. Andre organisasjoner får mye mer plass i aviser og på tv. Frederic Hauge, for eksempel, Bellona-lederen som ble kjent for å grave opp gifttønner og lenke seg fast til industrianlegg. Hauge er stadig i mediene, og det har også vært et stort oppslag med WWF i avisa. Killingland sukker irritert.

– WWF har pandaen. Naturvernforbundet skulle hatt et symbol, sier han.

Olerud ser på kollegaen. Det er en sak han

har tenkt på en stund. En idé om et prosjekt. Noe stort.

– Jeg har et forslag, sier han. – Fjellreven kan være vårt symbol.

Mariboes gate, 2025

Tretti år senere får Natur & miljø et intervju med Kåre Olerud. Også denne gang er scenen satt til et møterom i Naturvernforbundets lokaler, som nå ligger i Mariboes gate. Og det er fortsatt fjellreven som er tema. Olerud har kommet for å fortelle om aksjonen Redd fjellreven, som han tok initiativ til i 1995.

– Vi så at fjellreven var på vei ut. Det var bare noen få dyr igjen. Vi måtte gjøre noe. Naturvernforbundet har jo ikke beslutningsmyndighet, men vi har påvirkningsmakt. Og den brukte vi, sier Olerud.

Fjellreven kom tilbake til Norge da isen trakk seg tilbake. Den fulgte i fotefarene til villreinen og slo seg ned i fjellområder

Miljøvernminister Børge Brende sammen med Kjell Derås og Kåre Olerud (bak) på Naturvernforbundets landsmøte i 2003. Etter møtet doblet Brende bevilgningen til organisasjonenes arbeid for fjellreven.

Foto: Naturvernforbundet

Dette heftet, som Naturvernforbundet ga ut i 1996, ble viktig i arbeidet med å sette den kritisk truede fjellreven på dagsordenen.

Støtt aksjonen «Redd fjellreven»-kort fra 1996.

Illustrasjon: Staffan Ullström

og tundra. Helt fram til 1800 var den vesle reven tallrik her i landet. Den varme pelsen gjorde den godt utstyrt til å tåle vinterkulda. Og her er det et paradoks som må føles urettferdig for revene: Selve pelsen, den som holder dem i live når isvinden feier over viddene, er også grunnen til at de ble drept i hopetall. Fra midten av 1800-tallet til begynnelsen av 1900-tallet førte høye skinnpriser til omfattende jakt og kraftig reduksjon i bestanden. Allerede på 1920-tallet var fjellreven nesten utryddet, og selv om den ble fredet i 1930, greide den aldri å ta seg opp igjen. Ved årtusenskiftet, 70 år senere, var det mellom 40 og 60 fjellrever i Fennoskandia, det vil si Norge, Sverige, Finland, Kola-halvøya og Karelen. Situasjonen var kritisk. Noe måtte gjøres.

Aksjon Redd fjellreven

– Det første jeg gjorde var å gå rundt i oslo-redaksjonene med ideen om en aksjon for å

redde fjellreven, forteller Olerud.

– Interessen var ikke stor i begynnelsen. Men jeg fikk napp hos en redaksjon som skrev for arbeiderpressen. Der jobbet Lars West Johnsen, som i dag er redaktør i Dagsavisen, og han skrev en to-spalter som ble trykket i mange aviser. Sakte, men sikkert kom fjellreven på dagsordenen, og Naturvernforbundet startet aksjonen Redd fjellreven, forteller Olerud.

Han spør meg om jeg har sett et gammelt hefte. Det er grønt med et bilde av en fjellrev på forsiden. «Fjellreven – Sårbar sjarmør i pels», står det.

– Jeg har forsøkt å finne det en stund nå, har rotet i gamle papirer og lett gjennom arkivet mitt, men jeg må ha kastet det, sier han.

Men heftet er ikke å finne på Naturvernforbundets kontor. Det bekymrer Olerud. Kan det ha gått tapt?

– Det heftet var helt avgjørende. Du må

forstå – dette var før internett overtok det meste av formidlingen av informasjon. Hvis vi skulle få gjennomslag, måtte vi ha noe med substans, noe vi kunne sende til journalister og politikere, sier Olerud.

Måtte finne en sponsor

Fjellrevprosjektet møtte betydelig motstand de første årene. Den politiske ledelsen i Naturvernforbundet var først negativ til prosjektet, og Olerud fikk ingen midler.

– Vi måtte finne noen som kunne sponse oss, og kom etter hvert til et selskap som het Scandinavian Service Partner. De var først ikke interesserte, men jeg greide å overbevise dem, og de bestemte seg for å støtte oss med 150 000 kroner. Dermed hadde vi midlene vi trengte, og arbeidet med fjellrevheftet kunne begynne, forteller Olerud.

Til å gjøre jobben hyret han inn Guro Tarem fra NRK. Hun var tidligere informasjons-sjef i Naturvernforbundet og forsto seg godt

på oppgaven. Skulle man lykkes, måtte ord og vendinger velges med omhu. Naturvernforbundet anbefalte radikale grep som jakt på rødrev, avl og føring.

– Det var særlig forslaget om avlsstasjon som var radikalt. Mange forskere mente at man ikke skulle tukle med ville dyr. Men vi hadde jo tuklet med fjellreven, og da gjaldt det å finne tiltak for å hjelpe den, sier Olerud.

Intervjuet går mot slutten. Olerud er fortsatt opptatt av å finne heftet og forteller at han vil gjøre et forsøk i Naturvernforbundets historiske arkiv, som befinner seg i Riksarkivet ved Sognsvann i Oslo.

Hard kamp mellom forskere

Naturverneren Kjell M. Derås var med i fjellrevprosjektet helt fra starten. I dag sitter Derås i Naturvernforbundets sentralstyre, og han er fylkesleder i Finnmark.

– Jeg var brennende entusiast for Børgfjell, som var det eneste gode området for fjellrev i Norge.

Jeg var godt kjent der, og hadde selv trufet på fjellrev. Det var det ikke mange som hadde gjort på den tiden, sier Derås.

Han husker godt motstanden de fikk i starten.

– Det ble en veldig tydelig, hard kamp mellom ulike fagmiljøer. Flere sentrale naturforskere gikk ikke med på at vi skulle skyte

ut rødrev og drive med tilleggsføring. Det var å blande seg inn i naturen, mente de, sier Derås.

– Men fjellreven var offer for en menneskeskapt krise. Økosystemet var kommet i ulage, og når skjevhetene er menneskeskapte, må vi hjelpe til for å rette det opp igjen, sier Derås.

Aksjon blir til «Prosjekt fjellreven»

På landsmøtet i 1999 bestemte Naturvernforbundet seg for å videreføre Redd fjellreven, og i 2001 ble det opprettet et eget fjellrevutvalg med Derås som leder. Det store vendepunktet kom etter landsmøtet i 2003, der miljøvernminister Børge Brende (H) kom

Hele 494 fjellrever er satt ut gjennom avlsprogrammet for fjellrev. Her slippes valper ut i det fri i Sylan utstyrt med GPS. De vil gi forskerne verdifull informasjon i arbeidet med å redde den sterkt truede arten. Mannskapet er fra NINA, SNO og Länsstyrelsen i Jämtland.

Foto: Kristine Ulvund & Craig Jackson/NINA.

til Varangerhalvøya i nord, totalt 150 fårautomer. Tiltakene på norsk side finansieres av Miljødirektoratet. Den norske bestanden ble i 2024 estimert til rundt 300 voksne individer, hvis vi tar med Sverige og Finland til 580.

– Hvis det ikke ble gjort noe på det tidspunktet da dette startet, tror jeg fjellreven hadde vært utdødd nå. Vi: de frivillige organisasjonene, forvaltningen, naturoppsynet og forskningen har virkelig klart å redde denne arten fra umiddelbar utryddelse. Nå får vi stadig meldinger fra folk som har sett fjellrev igjen. Det er veldig hyggelig, sier Eide.

– Vi er ikke i mål. Fjellrevbestanden er doblet siden 2000, men bestanden er fortsatt alt for lav til å overleve på lang sikt. Nå starter arbeidet vi for å gjøre bestanden mer robust, sier Eide, som tror fjellreven vil være avhengig av hjelp i 10-15 år til før den kan greie seg alene.

Epilog: Tapt og funnet

En dag jeg kommer på kontoret ligger det noe på pulten min. Det er en bunke med papirer inne i en plastmappe. Øverst er det noen løse sider som noen har kopiert opp og puttet inn i et brettet A3-ark. Jeg åpner det, og en grønn side kommer til syne.

En fjellrev ser opp på meg med billesorte øyne, omkranset av begynnende vinterpels. Kopien er kornete med blasse farger og striper etter kopimaskinen. Det skulle vel aldri være ... Jeg blar meg nedover i bunken, og der er det. Heftet, like fint og strøket som i 1995: Fjellreven – Sårbar sjarmør i pels. Ytterst på plastmappen er det festet en liten gul lapp hvor det står en kort og enkel beskjed: *Tor! Retur til Kåre når du er ferdig. K*

Ja, jeg lover, Kåre! Du skal få heftet tilbake. Vær du sikker! ■

på besøk. Brende fikk høre om arbeidet for fjellreven, og det må ha gjort inntrykk. Kort tid etter doblet regjeringen bevilgningene til fjellrevarbeidet, og Prosjekt fjellreven ble opprettet. Det ble et samarbeid mellom flere organisasjoner; WWF, Norges Jeger- og Fiskerforbund, Turistforeningen og Naturvernforbundet.

Nina E. Eide, som akkurat var ferdig med sin doktorgrad på fjellrev, ble ansatt i Prosjekt fjellreven for å skrive kunnskapsstatus om fjellrevens situasjon. Hun ble etter hvert faglig ansvarlig for overvåkingsprogrammet på fjellrev og var med å skaffe finansiering til flere viktige fjellrevprosjekter. Hun jobber fortsatt med fjellreven som seniorfor-

sker ved Norsk institutt for naturforskning (NINA) og koordinerer bevaringsarbeidet på fjellrev i NINA.

Avl og støtteforing

I 2000 fikk NINA i oppdrag å bygge opp og drifte et avlsprogram for fjellrev av Miljødirektoratet, og i 2005 ble det etablert en avlstasjon på Sæterfjellet i Oppdal. De første valpene ble satt ut i naturen året etter. Siden det har fjellrev kommet tilbake i fem lokalt utdødde fjellrevbestander. Hele 494 fjellrever er satt ut gjennom avlsprogrammet, som også har bidratt til at fjellreven kom tilbake til Finland. Det er støtteforing i hele artens utbredelse fra Hardangervidda i sør

Kilder: Store norske leksikon; «fjellrev», Norsk Institutt for naturforskning; «Avlsprogrammet for fjellrev», Naturvernforbundet; «Fjellreven – Sårbar sjarmør i pels», Artsdatabanken; «Norsk rødliste for arter 2021, fjellrev».

Lekre undervannsbilder i konkurranse

Underwater Photographer of the Year er en internasjonal konkurranse basert i Storbritannia, arrangert siden 1965. 6750 bilder ble innsendt til konkurransens 13 kategorier i år. Arrangører er The Crown Estate, dykkerorganisasjonen PADI og Save Our Seas Foundation.

To knølhvaler, mor og barn, under pustetrening ved Mo'orea i Fransk Polynesia. Den spanske fotografen Alvaro Herrero reiser ofte hit for å fotografere livet under vann, og er spesielt fascinert av knølhvalen. Dette bildet vant hovedprisen under årets Underwater Photographer of the Year.

Foto: Alvaro Herrero (Mekan)/UPY 2025

Dette bildet av en laks og en ørret, tatt i Gröblsee i Østerrike av den ungarske fotografen Ferenc Lőrincz, er fullt av liv. Det fikk en tredje plass blant bilder som skulle dokumentere oppførsel under vann.

Foto: Ferenc Lőrincz/UPY 2025

Dette bildet ble premiert i nybegynnerklassen. Det ser ved første øyekast ut som noe fra Studio Ghiblis eventyrrike tegnefilmer, men viser altså en nakensnegl. Bildet er tatt ved Bali i Indonesia av den amerikanske fotografen Autumn Martin på hennes første undervannsfototur.

Foto: Autumn Martin/UPY 2025

Baner vei for større naturhensyn

Mølen i Vestfold.

Foto: Mahlum/Wikimedia Commons

■ En hyttesak i Vestfold har banet vei for en strengere håndhevelse av naturmangfoldloven.

Etter påpakning fra Sivilombudet har Statsforvalteren i Vestfold og Telemark skjerpet inn rutinene når det gjelder håndhevelse av naturmangfoldloven. En ny veiledning er sendt til alle kommunene i de gjeldende fylkene, med beskjed om at statsforvalteren nå som hovedregel vil oppheve vedtak som har mangelfulle vurderinger knyttet til naturmangfold-prinsippene.

– Vi er veldig fornøyd med tydeliggjøringen fra Statsforvalteren om at naturmangfoldloven skal følges uansett hvilken kommune man er i. Vi håper alle kommuner og statsforvaltere i hele landet tar dette til seg og begynner å vurdere natur på en skikkelig måte, sier leder Truls Gulowsen i Naturvernforbundet til NRK.

Naturvernforbundet er spesielt fornøyd med statsforvalteren er tydelig på at loven må følges, og at vedtak som ikke følger

prinsippene vil bli avslått. Til NRK sier Gulowsen:

– Det er en type tydelighet som norsk natur trenger. Det sparer oss for masse klaging, og det sparer naturen for masse ødeleggelse. Dette er det bare for alle andre kommuner og statsforvaltere å lære av, kopiere, og begynne å følge loven.

Bakgrunnen er en hytteutbyggingssak ved Mølen i Larvik. Mølen er fredet både på grunn av kultur- og naturverdier, og utbyggingsområdet ligger nær det vernede området. Statsforvalteren har nå opphevet to vedtak som godkjente hyttebygging i området – og skjerper altså samtidig kravene i alle utbyggingssaker.

Sivilombud Hanne Harlem sier til NRK at de også har sett lignende saker i andre kommuner der loven ikke er brukt på rett måte.

– Jeg tror brevet Statsforvalteren i Vestfold og Telemark har sendt ut helt sikkert kan være nyttig også for kommuner utenfor Vestfold og Telemark, sier Harlem til NRK.

Rekordstor oljetildeling

■ Hele 76 nye blokker i Barentshavet og Norskehavet blir innlemmet i den såkalte TFO-ordningen, og er dermed åpne for oljevirkksomhet.

Flere av blokkene i TFO-utlysningen 2025 overlapper med områder som er definert som særlig verdifulle, kjent som SVO-områder. Av de 68 blokkene i Barentshavet overlapper 60 med etablerte SVO-soner, og to av blokkene i Norskehavet ligger i sårbare områder som Eggakanten, kjent for rike bestander av plankton, fisk og sjøpattedyr.

– Norske havområder er allerede under stort press fra petroleumsvirksomhet, trålfiske og klimaendringer. Disse sårbare områdene må beskyttes på en ansvarlig måte, og det er direkte uansvarlig å åpne dem for petroleumsutvinning. Dette er et svik både mot naturen og framtidige generasjoner, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Naturvernforbundet mener, som Klimautvalget 2050, at Norge heller bør lage en plan for sluttfasen og sette nye leteliser på pause.

– Til tross for den eskalerende klimakrisen og truede økosystemer fortsetter regjeringen å åpne store områder for oljeboring. Flere av disse ligger langt fra eksisterende infrastruktur. Regjeringens aggressive letepolitikk er som å spille russisk rulett med fremtiden vår, sier Gulowsen.

NORGES RÅFISKLAG

Mobiliserer mot sprengstoffabrikk

■ Regjeringen har gitt selskapet Chemring Nobel i oppdrag å utrede muligheten for å etablere et nytt produksjonsanlegg for høyeksplosiver. Deres planer om en ny, stor sprengstoffabrikk på Hurumlandet møter motstand på mange plan.

Fabrikken vil beslaglegge store naturarealer, og kreve sikkerhetssoner – midt i et mye brukt friluftsområde i presskommunen Asker. Samtidig vil fabrikken ha store utslipp av nitrogen i en fjord som allerede sliter med overgjødning – der det planlegges store og dyre tiltak for å hindre nettopp dette. En ny fabrikk vil dermed motvirke planlagte tiltak for å hindre forurensning til Oslofjorden fra kloakk og avrenning.

Naturvernforbundet har startet en underskriftskampanje mot ny sprengstoffabrikk i Hurummarka. Denne finner du på forbundets nettsider.

Nestleder Helene Ødven i Naturvernforbundet foretrekker egne ben som fremkomstmiddel til kanten av Jostedalsbreen.

En gondol til besvær

■ Gondolbane fra Lunde i Jølster til kanten av Jostedalsbreen? Det kan bli realitet hvis selskapet Jostedalsbreen AS får det som de vil.

«Det vil bli et fyrtårn. Turister vil komme fra hele verden for å ta bilder her, akkurat som ved pyramidene og Den kinesiske mur», sier initiativtakerne til Bergens Tidende – men Naturvernforbundet er ikke akkurat begeistret. Å legge opp til fly- eller cruise-frakt av turister for å se på smeltende breer er ikke akkurat bærekraftig turisme, mener Naturvernforbundet. Og de får støtte fra flere.

Både statsforvalter og fylkeskommunen har sagt at gondolen er i konflikt med vesentlige nasjonale og regionale interesser knyttet til klima, miljø, landskap, friluftsliv og kulturmiljø. Dette er ikke tida for å bygge gondolbane, mener nestleder Helene Ødven. En underskriftskampanje mot prosjektet finnes på Naturvernforbundet i Sogn og Fjordane sine nettsider.

Truls Gulowsen
Leder i Naturvernforbundet

Hva kan vi lære av Trumps sjokkdoktriner?

Det er velkjent at Donald Trumps regime i USA skaper kaos og usikkerhet på de fleste fronter, fra global handel, NATO og sikkerhetspolitikk til innvandring, ytringsfrihet og deportasjoner, til fri forskning og katastrofer i Ukraina, Palestina og andre regioner. Den demokratisk valgte presidenten og hans medløpere har allerede bidratt til en mer usikker, ustabil og uforutsigbar verden, når det vi åpenbart trenger mer av er tillit, stabilitet og samarbeid om utfordringene vi som menneskehet står overfor.

Mange av utspillene virker designet kun for å skape kaos og suge til seg oppmerksomhet, blant annet for å teste støttespilleres lojalitet, viske ut grensen mellom løgn og sannhet, eller få oppmerksomheten bort fra andre saksområder. Men under denne støyende overflaten gjennomføres også store mengder konkret reverserings-politikk, særlig på miljøområdet.

En gjennomgang fra *The Guardian* viser at Trump bare i løpet av sine første 100 dager hadde satt i gang fjerning eller svekking av 145 konkrete miljøbestemmelser, mer enn én om dagen. Dette dreier seg om alt fra å åpne for bunntråling i tidligere beskyttede marine nasjonalparker, tillate flatehogst i skogsnasjonalparker, åpne verneområder for olje- og kullutvinning, omdefinere CO₂ til en ikke-forurensende gass, trekke USA fra Parisavtalen og fjerne grenseverdier for kvikksølv, PFAS og andre miljøgifter i luft og drikkevann. Dette kommer i tillegg til enorme budsjettkutt i sentrale institusjoner som miljødirektoratet EPA

og meteorologiinstituttet NOAA, og oppføring av «nature, climate, arctic, biodiversity» på varsellista over ord som ikke bør brukes om man ønsker forskningsstøtte. Vi ser også at rommet for protest, motstand og kritikk er sterkt presset, både gjennom angrep på etablerte medier, og i enda større grad press mot sivilsamfunnsorganisasjoner og individers deltakelse. I tillegg er det vanskelig å vite hvor man skal begynne når det lanseres nye angrep hver eneste dag.

Vi må bruke stemmeretten, delta i debatten, bygge tillit, fellesskap og allianser som vi har gjort bestandig, og bidra til at disse trendene ikke når oss i Norge.

Dette er kunnskapsfornektende, sinnssykt og skremmende, og det skjer i USA, langt bort fra oss selv, og i et land som lenge har manglet tilliten vi er så stolte av her hjemme. Men dette er utviklingstrekk vi også kan se spor av her hjemme. I Sverige gjennomføres store budsjettkutt på miljø, vedtatte naturrestaureringsprosjekter blir avlyst, ulvebestanden blir halvert, strand-

sonevernet blir svekket og klimapolitikken har stoppet opp. Også der er endringene ideologisk og politisk drevet. Selv her hjemme har vi allerede sett svært svak oppfølging av Naturavtalen, et nytt klimamål som ikke holder internasjonal standard og en villrein-redningsplan som sikter på god tilstand i 2100.

Så hva er poenget? Bare at vi må bruke stemmeretten, delta i debatten, bygge tillit, fellesskap og allianser som vi har gjort bestandig, og bidra til at disse trendene ikke når oss i Norge. God sommer, godt miljøvalg! ■

Kontaktinformasjon

www.naturvernforbundet.no
Mariboegate 8, 0183 Oslo, Norge
☎ 23 10 96 10
✉ naturvern@naturvernforbundet.no

Se www.naturvernforbundet.no/medlem for mer informasjon om medlemskap

ØSTFOLD: Leder: Håkon Borch ☎ 970 67 685
Fylkessekretær: Martine Stave ☎ 984 09 856

OSLO OG AKERSHUS: ☎ 22 38 35 20.
✉ noa@naturvernforbundet.no
Leder: Georg Reiss ☎ 901 42 331
Fylkessekretær: Håkon Eide Gundersen ☎ 452 42 528

INNLANDET: ✉ innlandet@naturvernforbundet.no
Leder: Anders Marstrander ☎ 404 90 621
Fylkessekretær: Amund Hagen Kristiansen ☎ 416 51 370

BUSKERUD: ✉ buskerud@naturvernforbundet.no
Leder: Martin Lindal ☎ 996 04 555
Fylkessekretær: Tor Kristian Eriksen ☎ 908 81 997

VESTFOLD: ✉ vestfold@naturvernforbundet.no. Leder: Christopher Gallaher ☎ 918 09 890
Fylkessekretær: Odin Thune ☎ 988 00 768

TELEMARK: ✉ telemark@naturvernforbundet.no.
Leder: Helge Granlund ☎ 905 48 858
Fylkessekretær: Odin Thune ☎ 988 00 768

AGDER: agder@naturvernforbundet.no
Leder: Peder Johan Pedersen ☎ 456 05 646
Fylkessekretær: Marie Kvalheim Nilsen ☎ 958 81 823

ROGALAND: ✉ rogaland@naturvernforbundet.no
Leder: Erik Hammer ☎ 413 35 042
Daglig leder: Gaute Henriksen ☎ 966 10 221

HORDALAND:
✉ hordaland@naturvernforbundet.no.
Leder: Tom Skaug ☎ 473 17 451
Fylkessekretær: Pål Fidjestøl ☎ 911 58 009

SOGN OG FJORDANE:
✉ sognogfjordane@naturvernforbundet.no.
Leder: Hanna Lie Bakken ☎ 913 74 954
Fylkessekretær: Stina Skjerdal ☎ 482 87 429

MØRE OG ROMSDAL:
✉ moreogromsdal@naturvernforbundet.no.
Leder: Per Ingebrigt Karbø ☎ 913 24 084
Fylkessekretær: Øystein Folden ☎ 918 12 542

TRØNDELAG: ✉ trondelag@naturvernforbundet.no
Leder: Magne Vågsland ☎ 926 24 086
Fylkessekretær: Ann Kathrin Jantsch ☎ 473 06 529

NORDLAND: ✉ nordland@naturvernforbundet.no
Leder: Frode Solbakken ☎ 950 49 679
Fylkessekretær: Vibeke Steinsholm ☎ 907 53 707

TROMS: ✉ troms@naturvernforbundet.no
Leder: Per Inge Guneriusen ☎ 467 94 363
Fylkessekretær: Kristin Dahl ☎ 466 33 241

FINNMARK: ✉ finnmark@naturvernforbundet.no
Leder: Kjell Derås ☎ 995 73 855
Fylkessekretær: Lone Bjørkman ☎ 991 54 396

NATUR OG UNGDOM: ✉ info@nu.no
☎ 23 32 74 00. Web: www.nu.no.
Leder: Sigrid Hoddevik Losnegård.
Daglig leder: Vilja Helle Bøyum

Ta kontakt med organisasjonsavdelingen dersom listen skal endres. ☎ 23 10 96 33.
✉ organisasjon@naturvernforbundet.no

Fiskeoppdrett må inn i lukkede anlegg, mener Naturvernforbundet.

Foto: Jørgen Næss Karlsen

Lukk merdene

■ Naturvernforbundet krever at oppdrettsindustrien må inn i lukkede anlegg for å få kontroll på utslipp og rømming, og hindre spredning av lakselus og sykdommer.

Oppropet «Lukk merdene», som krever nullutslipp fra oppdrettsindustrien, er støttet av ordførere, miljøorganisasjoner, næringsorganisasjoner og andre – og har samlet over 17 000 underskrifter til støtte for kravet.

Regjeringen la i april fram sin havbruksmelding. Naturvernforbundet hadde forventet krav om oppdrett i lukkede anlegg og sterke tiltak for å redusere miljøpresset som næringa utgjør på villfisk og kystmiljø. I dag

bidrar norsk lakseoppdrett til nedslamming av fjorder og kyst, spredning av miljøgifter og lakselus, samt rømming av oppdrettsfisk. I tillegg har næringen et stort dyrevelferdsproblem med høy dødelighet for fisken i merdene.

– Regjeringen misbruker dessverre muligheten til å virkelig sette en ny og bærekraftig kurs. Det haster å få kontroll på lus, utslipp og rømming fra norsk lakseoppdrett. Dessverre angir havbruksmeldingen svært få reelle grep og tiltak for å endre kursen raskt nok og ambisiøst nok, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet.

Dropp Norgespris!

■ Det foreslåtte systemet for Norgespris på strøm vil svekke lystene til å satse på energisparing. Det mener Naturvernforbundet, som frykter økt strømforbruk – og dermed økt press for utbygging av flere naturødeleggende kraftverk.

Stortinget har fastsatt et mål om at strømforbruket i bygg skal reduseres. Det er viktig for å få nok strøm til å redusere bruken av fossil energi uten å ødelegge verdifull natur. Når strømmen blir billigere gjennom strømsstøtte og Norgespris,

vil sparetiltak som bedre isolering av hus, bedre strømstyring av lys og varme, flere varmepumper og mer solceller på tak bli mindre lønnsomt.

–Om Norgespris innføres, forventer vi at staten bidrar mer for at målet om redusert strømforbruk blir innfridd. Det krever mer penger til støtte og veiledning, men også endringer i krav og annet regelverk, sier Holger Schlaupitz, fagsjef i Naturvernforbundet.

Ti år med klesbyttedag

Fullt hus under Den store Klesbyttedagen på Oppsal i Oslo.

Foto: Kristian S. Aas

■ Den store Klesbyttedagen har blitt et arrangement som har spredt seg utover landet. I slutten av april ble det arrangert klesbyttning på over 100 steder, og trenden er at flere arrangerer også på andre tidspunkter.

Klesbyttning er gjenbruk i praksis. For hvert plagg du bytter til deg, istedenfor å

kjøre nyproduserte klær, sparer vi både natur og utslipp. Men det trengs planer for hvordan vi kan øke sirkulariteten og minske fotavtrykket også innen andre bransjer, som byggenæring, transport, matproduksjon og detaljhandel.

– Et slikt system er det politikerne som

må bygge. Vi trenger både pisk og gulrot: Det må bli lettere og billigere med gjenbruk og sirkularitet, og dyrere og vanskeligere med nykjøp og bruk-og-kast. Både for privatpersoner og næringsliv, sier Pernille Bonnevie Hansen, nestleder i Naturvernforbundet.

Ingen klimaenighet

■ Arbeiderpartiet tok initiativ til et bredt forlik om klimapolitikken på Stortinget basert på regjeringens klimamelding, men ble stående alene tilbake. Alle andre partier forlot forhandlingene en etter en, med ulike begrunnelser, og i skrivende stund er det stor usikkerhet om hvordan klimapolitikken blir de neste årene.

Naturvernforbundet mener den største svakheten i regjeringens klimamelding er at mangelen på forpliktende nasjonale klimamål gjør at Norge kan utsette omstillingen på hjemmebane og heller kjøpe oss fri med kvoter.

– Nok en gang serverer regjeringen et klimamål uten tenner: svakt, uforpliktende og

fullt av smutthull, der vi fortsatt kan kjøpe oss fri med kvoter. Uten en klar forpliktelse om å kutte utslipp i Norge risikerer vi å bli stående igjen på perrongen mens det grønne omstillingstoget går, sier Truls Gulowsen, leder i Naturvernforbundet

60 år med Natur og miljø

I 1965 så første nummer av «Norsk natur» dagens lys. Medlemsmagasinet skulle bidra til å spre Norges Naturvernforbunds ideer, bygge organisasjonen sterk og informere om naturen og naturvernet i Norge. 60 år etter er magasinet fortsatt en viktig brikke i organisasjonens virksomhet, selv om mye har forandret seg underveis.

Tekst: KRISTIAN SKJELLUM AAS
ka@naturvernforbundet.no

Naturvernforbundet fikk sitt nåværende navn i 1962. Moderniseringen av Landsforbundet for naturfredning i Norge, med nytt navn og nye vedtekter, skulle vise seg å bli en enorm suksess. På få år økte medlemstallet fra 800 til rundt 30 000. I 1965 ble medlemsbladet Norsk Natur startet, for å spre forbundets ideer, bygge og samle organisasjonen, informere om de viktige natur-

vern sakene og øke interessen for og debatten rundt naturvernet i Norge.

Den som ble valgt til å bygge opp magasinet, var Ragnar Frislid. Han var allerede en kjent journalist, skribent og fotograf, og hadde arbeidet både for Dagbladet, Jakt-Fiske-Frilevtsliv (nå Jakt & fiske), Fjell og vidde og bladet Hytteliv. Som redaktør fikk han, i samarbeid med daværende generalsekretær Magne Midttun, mye å si for utviklingen av organisasjonen og magasinet. Han erklærte «kamp mot den alminnelige mangel på kunnskap om natur og naturvernets betydning», og så klart at vår måte å utnytte naturen på var til stor skade for miljø og livsgrunnlag. Som naturfotograf var han kvalitetsbevisst, kresen, og aksepterte ikke overflatiske løsninger.

– Det vi kjemper for er av høy verdi, en slik kamp kan bare vinnes om vi satser på kvalitet og troverdighet, fastslo Frislid.

I 1989 økte Naturvernforbundet satsningen på journalistikk. Bladet Miljømagasinet, som hadde hatt en noe mer nyhetspreget profil, ble slått sammen med Norsk Natur, og hele to blader med felles redaksjon oppsto fra sammenslåingen. Medlemsbladet Natur & miljø, og Natur & miljø Bulletin (NMB) – en nyhetsavis for natur- og miljøsaker. Tonen ble med en gang mer poli-

tisk, og i første lederartikkel i NMB (kjærlig kalt «Bulla») kunne vi lese: «Danseorkesteret Carl Ivars har inntatt norsktoppen. De neste fire årene skal det sitte folk på Stortinget som tror drivhuseffekten skyldes tomatdyrking i norske gartnerier. Det eneste vi lurte på er om vi skal le eller gråte».

Fra 1996 til 2003 ble det i tillegg gitt ut fire temabulletiner i året. Sammen med seks nummer av Natur & miljø og 24 «buller», sto redaksjonen for utgivelsen av 34 blader i året. Ikke rart det sto både fotograf, redaktør, redaksjonssekretær og seks journalister i kolofoenen i 1996. 2005 ble «Bulla» omdøpt til Miljøjournalen. Antall utgaver ble halvert til 11-12 i året, med flere sider og større bilder. Bladet kom ut frem til 2008. I 2009 ble det slått sammen med Natur & miljø, som siden den tid har forvaltet den rike miljømagasinarven og gitt det hele et uttrykk og en form som passer med vår tid.

I dag utgis Natur & miljø to ganger årlig. Nyhetspreget er dempet. Men fortsatt er Natur & miljø en premisleverandør, og et magasin som ofte er tidlig ute med å vise nye sider av natur- og miljøsaker. Og her står vi i en lang tradisjon. Du kunne lese om global oppvarming allerede i 1975, nedbrytning av ozonlaget i 1971, sur nedbør i 1972, industriforensning og gifttønner på 1980-tallet, farene ved miljøgiften PFOS i 2005, rød-

listefiske i 2008, og miljøregnskap for kommunene i 2011 og 2015. Skogvern, nasjonalparker, helseskadelig forurensning, klimaendringer, transportpolitikk, oljeutvinning og gruvesaker har vært gjengangere i bladets spalter – og i Naturvernforbundets virksomhet.

Nå blir magasinsakene ofte utvidet med mer detaljerte artikler på nettsidene til Naturvernforbundet, og artiklene har et lengre liv som delesaker i sosiale medier. Den økte spredningen som nettdistribusjon gir, gjør at flere får tilgang til sakene som skrives, og gode enkeltartikler får lengre liv. Samtidig har natur- og miljøsaker gått fra å være en nisjeinteresse på 1960-tallet til å bli en av de aller største konfliktlinjene i norsk politikk, noe som gjør at ordinære medier dekker disse sakene på en helt annen måte enn tidligere. Da må magasinet være annerledes – men sakene som dekkes er gjenkjennbare. Alle utgaver av magasinet er tilgjengelige på nettsidene, noe som er en gullgrube for de som ønsker å studere historien til norsk miljøbevegelse. Og stadig produseres nye artikler, temaseksjoner og undersøkelser som prøver å bringe norsk miljøpolitikk i riktig retning. Hurra for 60-åringen du nå holder i hendene! ■

Tilbakeblikk

I denne spalten får du et tilbakeblikk på Naturvernforbundets mer enn 100 år lange historie i naturens tjeneste, hentet fra arkivet med medlemsblader og årsmeldinger.

25 år siden Stump røyken for naturen

■ «Ellen Ausland Dieset har samlet flere hundre tusen nordmenn i kampen mot Forsvarets planer om skytefelt i Hedmark. Vinner hun kampen, lover hun å stumpe røyken for godt» står det å lese i *Natur & miljø* 1-2000.

Dieset var aktiv i folkeaksjonen Stopp Regionfelt Østlandet, et stort militært skyte- og øvingsfelt sør for Gråfjellet i Åmot kommune i Østerdalen.

– Jeg ble helt matt, lamma, forbanna og fortvila. Konseptet virket helt uvirkelig. Jeg tenkte «går det an å komme med sånne pla-

Faksimile: *Natur & miljø* 1-2000

ner i det hele tatt?» sa Dieset til *Natur & miljø*.

Det spørres imidlertid om Dieset fikk stumpet røyken. Kampen førte ikke fram, og i 2005–2006 ble feltet tatt i bruk.

50 år siden Kampen mot atomkraften

■ «Mye tyder på at kampen om atomkraften blir den mest omfattende miljøstrid vi noen sinne har opplevd her i landet», skrev Arne Sellæg i *Norsk Natur* 1-1975, der han hadde intervjuet sivilingeniør Karl Georg Høyer. Og det han sa, er som klippet ut av dagens debatt om kjernekraftverk.

– I kampen mot de interesser som ville bygge ut vassdragene våre, ble man stadig satt til veggs fordi man ikke la fram alternativer til kraftforsyningen når man ikke kunne bygge ut elvene. Derfor var det lett å ty til atomkraften som et mulig alternativ. I dag vil jeg si at denne argumentasjonen var en nødløsning. Vi vet nå at det er fullstendig galt å besvare kravet om alternativer på den måten man tidligere gjorde det. Miljøvern er i seg selv et aktu-

Faksimile: *Norsk Natur* 2-1974

elt alternativ. Vi unnlot samtidig å sette fingeren på det mest sentrale punktet: Hvem bruker energi, og hva brukes energien til? uttalte Høyer til *Norsk Natur*.

Høyer var sentral i Aksjon mot atomkraft, som ble startet året før, og ble siden professor og kjent for sitt arbeid innen bærekraftig utvikling, økologisk økonomi og miljøetikk.

100 år siden Vernepionerer på Svalbard

Hanna Resvoll-Holmsen foran Blomstrandbreen på Svalbard, sommeren 1908.

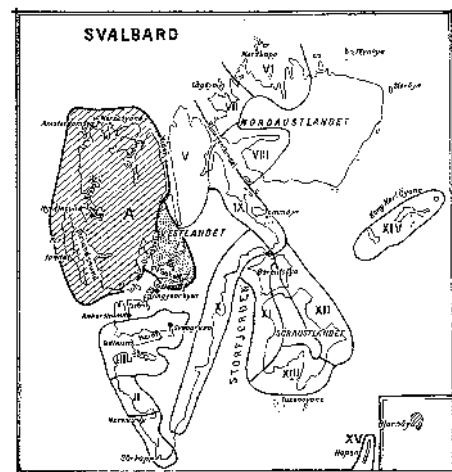

Foto: Gunnar Holmsen / Norsk Polarinstitutt

■ Arbeidet for vern kan ta tid, men det lykkes ofte til slutt. Naturvernforbundets pionerer Hanna Resvoll-Holmsen og Adolf Hoel var sterkt engasjert i naturen på Svalbard, og de la tidlig fram forslag til vern av arter og områder.

Allerede i 1921 sendte forbundet inn forslag om fredning av den nordvestlige delen av Spitsbergen, fredningsbestemmelser for planter, dyr og fortidslevninger og regler for jakt og fangst. I 2025 tillot forbundet seg «påny å fremlegge denne sak på det innstendigste å henstille at der så snart som mulig blir truffet effektive bestemmelser om hel og delvis fredning av de i forestillingen nevnte dyr, planter, forekomster og områder.»

Svalbardreinen ble fredet allerede i 1925. De første områdene ble vernet i 1932 og 1939, men det var først i 1973 at de store nasjonalparkene ble opprettet. I dag er 65 prosent av landområdene på Svalbard vernet. Det skulle Hoel og Resvoll-Holmsen ha visst!

Overnøydte områder som foreslått fredningsområder. De skråstregte feltene: som nasjonalpark. Det prikkede felt: botanisk fredet. For fangstsystemene I–XV foreslått særlige fredningsbestemmelser (Se side 17–21).

Faksimile: Naturfredning i Norge, årsberetning for 2025

Miljøquiz

1. På en skala fra 0 til 10: Hvor stor andel av norske velgere mener at «klimaendringer er et svært stort problem», og gir toppscore 10 i valgundersøkelsen 2021?
2. Hva er Norges eldste nasjonalpark?
3. Hva er Norges eneste fylke uten nasjonalpark?
4. Hvor ofte arrangeres Friluftslivets år?
5. To norske enkeltpersoner har vunnet Nordisk Råds miljøpris. Hvem?
6. Deler av sommeren 2025 vil det gå direkte tog mellom Norge og en nordisk by som ikke har hatt direkte dagtog fra Norge siden 2004. Hvilken by er togets endestasjon?
7. Hva heter den nærmeste bygda til Nordic Minings dagbrudd i Engebøfjellet, der avfallet dumpes i Førdefjorden?
8. Hvor mange fjellrev finnes det i Norge?
9. Hvor stor andel av personbilene i Norge er elbiler? (Tall fra 2024)
10. Hva heter forfatteren bak strikkeboken som selges til inntekt for Naturvernforbundet?

Fjellrev.

SVAR: 1: 24 prosent. 2: Rondane (1962). 3: Rogaland 4: Hvert 10. år. 5: Ann Nordehaug (2005) og Arne Naess (2002). 6: Malmö. 7: Vevring. 8: Drøyt 300 (anslått til mellom 303 og 365 voksne individer). 9: 31,4 prosent. 10: Linka Neumann.

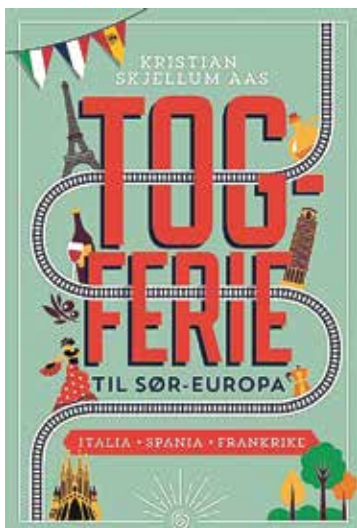
Foto: Peter Prokosh, Grid Arendal, CC BY-NC-SA 2.0

Et svensk Snabbtåg (til venstre) kan brukes som en del av reisen, selv når du skal lenger sør. For eksempel til Venezia (til høyre). Boka *Togferie til Sør-Europa* forteller hvordan du gjør det.

Foto: Kristian Skjellum Aas

Å ta toget til Syden – går det an?

Kristian Skjellum Aas
Togferie til Sør-Europa
Kagge Forlag

Hvert år er det mange som tar tog fra Norge til middelhavsområdet. Det kan høres vanskelig ut, men er ikke det, ifølge Kristian Skjellum Aas. Han har i vår gitt ut bok om hvordan en slik reise kan gjøres.

Togferie til Sør-Europa er tittelen på boka til Kristian Skjellum Aas. Til vanlig gir han råd til 75 000 følgere på Facebook-sida Togferie, ved siden av jobben som kommunikasjonsrådgiver og redaktør i Naturvernforbundet. Nå er mange av de gode rådene om togferie samlet mellom to permer.

Som leser får du egentlig ikke inntrykk av at det er enkelt og ukomplisert å ta tog til Syden. Men boka forteller at dette er godt mulig å realisere, til og med om reisemålene er Kanariøyene eller Mallorca. Med båt som siste del av reisen kommer du også til øyer. For som forfatteren selv skriver: Å reise rundt i Europa med tog er en fryd, men det krever litt forarbeid.

Boka til lister opp en rekke alternativer for hvordan en kan reise med tog fra Norge og sørover i Europa. Nå er en først har kommet seg til Hamburg, som er et viktig utgangspunkt for togreiser i Europa, fins det ulike korridorer sørover. Enten en vil til Sør-Frankrike, Spania eller Italia,

som er de områdene denne boka handler mest om. Forfatteren viser fordelene med tog som reisemåte. Ved siden av at du kutter en hel del klimautslipp ved å velge togreise framfor flytur, får du med deg det som ligger mellom der du reiser fra, og dit du skal. Det betyr vakre landskap, spennende byer og nye opplevelser.

«Togferie til Sør-Europa» er først og fremst en praktisk reiseguide for togreiser og et godt oppslagsverk i Lonely Planet-stil. Her står alt du må huske på og hvordan praktiske problemer under reisen kan løses, blant annet hvor det er best å bestille billetter. Bakerst i boka er det lagt inn en svært nyttig samling med aktuelle lenker for alle som skal på togtur i Europa.

Men boka kan også leses som informativ og spennende reiselitteratur, særlig for de som er interessert i geografi og lokal historie sørover i Europa. Her får du kjennskap til både attraksjoner og spisesteder. Hva med sprø rekepannekake i Cadiz eller ansjospizza på Sicilia?

Denne boka vil garantert inspirere enda flere til å prøve togferie. ■

Av Gaute Henriksen

Siden forfatteren også er redaktør i *Natur & Miljø*, er denne bokomtalen redigert av journalist Tor Bjarne Christensen.

➔ Ut på tur? Husk full kons ved sporet!

HVA GJØR DU når det glinser i en feit ørret i en kulp på den andre siden av jernbanesporet? Se på kartet og finn et sted der toget går i tunnel, eller der du kan krysse i undergang, på bru, eller på planovergang. Her kan du trygt og lovlig passere skinnene.

For ikke lenge siden, ble to unge menn overrasket av toget da de gikk «der de alltid hadde gått» – i sporet, på Dovrebanen – på vei til et fast fiskested. Mot alle odds, over-

levde de uten livstruende skader, til tross for at en av dem ble meid ned av toget. Husk at toget kommer fort og stille. Det kan bruke mer enn én kilometer på å stoppe, og det kan ikke svinge unna. Vær også obs på tog som ikke står i rutetabellen, og på høyspentledninger. Setter du flue, sluk, line, eller stang i den, går det neppe bra. Vær et godt forbilde for store og små turkamerater. Ikke ta noen sjanser. **Skitt fiske!**

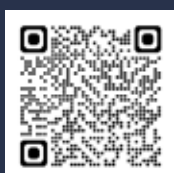
fullkonsvedsporet.

Togbilletter fra 299,- mellom Oslo og Trondheim.

Spar penger med Trollpris – lavprisen på to avganger med Dovrebanen, året rundt. Samme komfort. Samme vakre reise. Bare billigere.

Enkelt og klimasmart. Velkommen om bord!

Finn ut hvilke
avganger her:

sj.no/trollpris

